

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra sociologie a andragogiky

**SOCIÁLNÍ REPREZANTACE HODNOTOVÝCH
HIERARCHIÍ “STREET DANCERS“**

**THE SOCIAL REPRESENTATION OF VALUE
HIERARCHIES “STREET DANCERS“**

Závěrečná magisterská diplomové práce

Bc. Alice Spáčilová

Vedoucí práce PhDr. Helena Kubátová, Ph.D.

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji Doc. RNDr. Ivaně Loučkové, CSc. a PhDr. Heleně Kubátové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a přátelskou podporu, jenž mi poskytly během zpracování této práce.

Obsah

1	ÚVOD	5
2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	7
2.1	TEORIE SOCIÁLNÍCH REPREZENTACÍ	7
2.1.1	<i>Historie sociálních reprezentací</i>	8
2.1.2	<i>Definice sociální reprezentace</i>	9
2.1.3	<i>Proces vzniku sociální reprezentace</i>	10
2.1.4	<i>Struktura sociální reprezentace</i>	10
2.1.5	<i>Tématizace sociálních reprezentací</i>	11
2.1.6	<i>Výzkum sociálních reprezentací</i>	12
2.2	HODNOTY	12
2.2.1	<i>Pojetí hodnot v jednotlivých oborech</i>	13
2.2.2	<i>Sociální reprezentace hodnotových hierarchií</i>	17
2.2.3	<i>Výzkum hodnot</i>	19
2.3	STREET DANCE	22
3	EMPIRICKÁ ČÁST	26
3.1	VÝZKUMNÝ CÍL	26
3.2	METODOLOGIE	26
3.3	INTEGROVANÁ VÝZKUMNÁ STRATEGIE	27
3.4	TECHNIKY VÝZKUMU	29
3.5	VÝZKUMNÝ SOUBOR	30
3.6	ANALÝZA DAT	32
3.6.1	<i>Kódování</i>	32
3.6.2	<i>Rozhovor č. 1 – Petra, ročník 1993, studentka třetího ročníku gymnázia</i>	35
3.6.3	<i>Rozhovor č. 2 -Tomáš, ročník 1988, student VŠ</i>	37
3.6.4	<i>Rozhovor č. 3 - Jirka, střední škola, 1987</i>	38
3.6.5	<i>Rozhovor č. 4 - Klára, ročník 1991, SŠ, v současnosti navštěvuje jazykové kurzy</i>	40
3.6.6	<i>Shrnutí</i>	41
3.6.7	<i>Analýza grafických záznamů</i>	45
3.7	SHRnutí VÝSLEDKŮ A DISKUZE	48
4	ZÁVĚR	52
5	ANOTACE	53
6	PRAMENY A POUŽITÁ LITERATURA	54
7	PŘÍLOHY	59

1 Úvod

K napsání této práce mě vedlo více důvodů. Jedním z nich je můj dlouholetý zájem o tanec jako takový, zejména o jeho propojení s vnitřním prožíváním člověka. Při formování ideálního přístupu k sobě sama a k ostatním, při hledání důležitých a ušlechtilých hodnot mě zajímalo, jak se liší hodnotová hierarchie mých přátel, se kterými se setkávám v taneční skupině. Chtěla jsem zjistit, co ovlivňuje jejich chování a jednání, co je pro ně důležité, kam směřují, čeho chtějí v životě dosáhnout. Poznávání hodnot a prohlubování zjištěných poznatků je vlastně nekončící a neomezený proces, což platí i o výsledcích takového poznání. Jde nejen o přínos v poznání a v teoretickém bádání, ale i v možnostech využití pro praktické činnosti. Neboť ať už se hodnotami rozumí cokoliv, vždy v nějaké míře představují jeden ze stavebních kamenů motivací, chování, utváření vztahů ve společnosti. Určitá hodnotová struktura charakterizuje dobu, epochu, ale i generaci nebo skupinu.

V této studii jsem se zaměřila zejména na sociální reprezentace hodnotových hierarchií Street dancers. I. Loučková (2010) uvádí, že nalezením aktuálních sociální reprezentací určitého jevu (pojmu, struktur, procesů, apod.) a jejich následné vyhodnocení můžeme považovat za potřebné nejen pro zlepšení komunikace všech zúčastněných, ale i pro plánování či neplánování případných společných výzkumných projektů a pro realizaci odpovídajících výzkumů. Vhodným teoretickým východiskem z nabízených se teorií sociálního jednání pro badatelské zkoumání je sociální konstruktivismus. Vychází z předpokladu, že přiřazování významů věcem a událostem dochází přímo jedinci, kteří jsou účastníky sociálního jednání. Z obecného pohledu je vše sociální konstrukcí. Ta je tvořena způsobem myšlení jedince, které se promítá do konkrétního sociálního jednání. Svět však není roztržštěn diferencovanými interakcemi, ale podléhá zákonitostem, které byly jedincům vtištěny v průběhu celoživotní socializace. Proto jako sociální konstrukce můžeme chápat ty poznatky, které jsou většinou zkoumanou skupinou sdílené. (Berger, Luckmann 1999, Loučková 2010)

Práce je strukturována do sedmi částí. V první části, ve které se zrovna nacházíme, uvádím čtenáře do problému. Ve druhé teoretické části představuji teorii sociálních reprezentací, vymezuji pojem hodnoty a popisuji historii vzniku Street dance. Těžiště práce je kladeno na empirickou část, kterou prezentuji v kapitole třetí. V této části popíši metodologii výzkumu, zejména integrovanou výzkumnou strategii, ze které tato práce

vychází. Vymeším techniky, dále pak uvedu cíl výzkumu a popíši výzkumný soubor. Po analýze dat předložím čtenáři výsledky svých zkoumání. Čtvrtá kapitola je věnována závěru této práce. V následujících částech se nachází anotace (část 5), prameny a použitá literatura (část 6) a přílohy (část 7).

2 Teoretická východiska

Kapitolu teoretická východiska můžeme rozdělit do tří oblastí. V první části se zaměřím na koncept sociálních reprezentací. V druhé oblasti budu prezentovat koncept hodnot a třetí část představuje tanec Street dance a kulturu s ním spojenou.

Východiskem magisterské diplomové práce je teorie sociálních reprezentací. Proto se tomuto konceptu věnuji obsáhleji v následujících podkapitolách. Nejprve seznámím čtenáře s tímto konceptem v obecné rovině. Dále pak zmíním historické kořeny teorie sociálních reprezentací, od nichž přejdu k současnému pojetí, kdy se podrobněji zaměřím nejdříve na definice, způsob vytváření a strukturu sociálních reprezentací. Taktéž zmíním tzv. tematizaci sociálních reprezentací. Na závěr uvedu výzkumy, jenž proběhly v rámci tohoto konceptu. Hlavním cílem práce je zjistit sociální reprezentace hodnotových hierarchií tanečníků Street dance, proto v dalších kapitolách vymezím koncept hodnot, představím pojetí hodnot v jednotlivých oborech a propojím koncept sociální reprezentace s hodnotovými hierarchiemi. Také poskytnu přehled výzkumů hodnot a postojů v České společnosti, zmíním i některé zahraniční výzkumy. Tanečníci Street dance v České republice vycházejí z tanečních kreačí, které vznikaly ve Spojených státech v šedesátých až sedmdesátých letech dvacátého století. Průkopníci jednotlivých tanečních stylů jsou pro ně velkými vzory a autoritami. Proto se domnívám, že úvod jednotlivých stylů a historie vzniku je nezbytnou podmínkou k pochopení této skupiny.

2.1 Teorie sociálních reprezentací

Teorie sociálních reprezentací má svůj počátek ve studiu psychoanalýzy¹ ve Francii v padesátých letech dvacátého století v dílech francouzského sociálního psychologa Serge Moscoviciho. Jedná se o představu neboli reprezentaci určitého jevu sdílenou členy konkrétní sociální skupiny (Loučková 2010) Abrie (1996) uvádí, že sociální reprezentace se podílejí na vytváření sociální reality, která je společná určité sociální skupině.

Teorie sociálních reprezentací nezkoumá procesy či pravidla chování v obecném smyslu. Ani nestuduje struktury pojímané jako obecné a abstraktní koncepty. Zaměřuje se na obsahy, které jsou strukturované ve skutečných životních interakcích. (Marková 2007)

¹ Zkoumal komunikační jednání jako je propagace a propaganda.

Teorie sociálních reprezentací věnuje tedy pozornost skutečným lidem, jejich problémům a zájmům. Tématům, které vzbuzují napětí a stávají se předmětem diskuzí. Reaguje tak na „čistou aplikovanou sociální psychologii“, která zkoumá procesy především v laboratorním prostředí. Zkoumáním konkrétních sociálních situací se snaží o objevení způsobu, jakým sociální a kulturní okolnosti přispívají ke stabilitě a dynamice tohoto fenoménu. Je důležité říci, že společenské skupiny sdílející určitou sociální reprezentaci nevnímají obsahy a významy této reprezentace v její úplnosti identicky. Např. Wilhelm von Humboldt se touto skutečností zabýval již v 18. století. Uvádí, že „nikdo nechápe slovo a jeho význam úplně stejným způsobem jako jeho soused.“ (Marková 2007) A předkládá metaforu soustředěným kruhům na vodě. Ve středu jsou kruhy značně výrazné, ale jak se rozbíhají, jsou méně zřetelné až nejdou rozeznat vůbec. Podobně tak můžeme uvažovat i o obsahu slova. Lidé obvykle sdílejí kruhy ve středu, ale periferní aspekty. V současnosti spolu koexistují dva odlišné přístupy. Teorie sociálních reprezentací jako teorie sociálního poznání, jenž je založena na dialogičnosti. „Zkoumá mnohočetnou sociální skutečnost, rozmanité styly myšlení a komunikace a zdůrazňuje mnoho vrstevnou povahu sdílené a předávané reality. (Novák 2009) Zajišťuje tak teoretickou různorodost sociální psychologie. Druhým přístupem je specifitější teorie týkající se studia a objasňování určitých sociálních fenoménů, jež se objevují v centru sociálního života a každodenních skutečností. Je tak jistým východiskem pro výzkumníka, který zkoumá fenomény ve společnosti. Tato práce se pohybuje v rámci přístupu druhého.

2.1.1 Historie sociálních reprezentací

Slovo représentation se začíná objevovat již ve třináctém století ve Francii. Poukazuje na rozmanitou tvorbu představ, symbolů, znaků a grafických znázornění. V současné francouzštině výraz odkazuje na svůj dynamický význam. Je využíván v sociologii, antropologii, umění i literatuře. Je vždy zaměřeno na druhé, tedy především na interakci. Termín byl později přenesen do anglického jazyka, kde představuje spíše statické nežli dynamické významy. Klade zde důraz na reprezentaci jako podobnost, obraz, model nebo reprodukci, imitaci či zrcadlení. (Marková 2007) V této práci se přikloním k významu slova, jenž navazuje na francouzskou tradici. Budu sociální reprezentace vnímat jako dynamické otevřené koncepty, jenž se budou vyvíjet do té doby, dokud budou badatelé přispívat k jejímu studiu.

Prvotní zmínky konceptu můžeme sledovat u německého filozofa Immanuela Kanta, podle kterého se reprezentace utvářejí vnímáním a poznáním vnějšího světa tak, jak existuje nezávisle na mysli. Domníval se, že mysl poznává svět pouze nepřímo, protože nemá přístup ke skutečnému světu jako takovému („o sobě“). Aktivně vytvářené konstrukty které uspořádává, tak existují výhradně v mysli a konstruuji se prostřednictvím zkušenosti. Na I. Kanta navazuje francouzský filozof Charles Renouvier, který jako první uvádí, že původ sociálních reprezentací je sociální a že nejde o produkt individuálního stavu mysli. (Marková 2007)

Dalším kdo se zabýval konceptem reprezentací byl Emil Durkheim. Inspirován Renouvierem předpokládal, že poznání vnějšího světa lze pouze za pomoci kolektivních reprezentací. Jedná se o vnější sociální fakta, které působí na jedince utlačivou silou (např. symboly, představy, koncepty, postoje, apod.) a vyrůstají přímo ze sociálních struktur. Hovoří o nich v různých významech. Např. ve smyslu vědeckém, kolektivním nebo sociálním. (Marková 2007)

Po druhé světové válce byl koncept vytlačen do pozadí a dalo by se říct, že z francouzské sociologie vymizel. Až byl v průběhu padesátých a šedesátých letch dvacátého století znovuobjeven Sergem Moscovicim. Moscovici nahradil Durkheimův koncept kolektivních reprezentací sociálními reprezentacemi. Vytýkal Durkheimovi, že vymezuje reprezentace příliš široce (označuje jimi všechny intelektuální formy, náboženství, mýty, apod.). Moscovici také soudí, že sociální reprezentace jsou sdílené skupinami, nikoliv celou společností. Různé pohledy těchto autorů pravděpodobně vychází z odlišných sociálních a kulturních podmínek ve kterých vědci bádali. Moscovici „považuje současnou společnost za podstatně více diferencovanou a heterogenní, než tomu bylo dříve.“ (Novák 2009)

2.1.2 Definice sociální reprezentace

Termín sociálních reprezentací se používá v odlišných významových rovinách. Ani Moscovici jej nedefinuje jednotně. Uvádí například, že jde o obecné smýšlení a sdílené poznatky; pojmový rámec a hodnotový systém společnosti; určité mentální reprezentace pojmů; mentální mapy. (Plichtová 1998) V této práci budu tento pojem vnímat jako interpretaci a konstrukci významu. Zaměřím se na způsob jak tanečníci street dance vymezují a interpretují význam slova hodnoty a představím jejich hodnotovou hierarchii.

Podle Moscoviciho mají plnit sociální reprezentace dvojí funkci. Mají umožnit se orientovat v sociální interakci, tedy vytvořit jistý řád. A na základě tohoto pořádku umožnit komunikaci mezi členy skupiny prostřednictvím kódů, jimiž označují a klasifikují aspekty skupinového světa. (Bergmann 1998)

2.1.3 Proces vzniku sociální reprezentace

Moscovici představuje tři etapy pronikání vědeckého poznání do každodenního světa. V počáteční fázi se nová teorie utváří v rovině vědecké. Dochází k definování a vymezení jednotlivých termínů a konceptů. Ve druhé tzv. reprezentační fázi se tyto poznatky začnou rozšiřovat prostřednictvím komunikačních kanálů a vzniká sociální reprezentace. Poslední stádium je specifické tím, že se sociální reprezentaci začne používat určitá společenská skupina nebo instituce a začne ji prosazovat ve společnosti jménem vědeckého poznání. (Plichtová 2002) V průběhu tohoto šíření nových poznatků probíhají dva procesy. První z nich je objektivizace. Jedná se o proces, kdy se abstraktní teorie proměňuje a tím zjednodušuje v konkrétní vizuální obraz nebo symbol tak, aby byl srozumitelný. Tato sdělení jsou dále seskupovány a tvoří součást figurativního jádra reprezentace. (Abric 1996) Druhým procesem je kotvení. Abric (1996) uvádí, že se tak nová reprezentace integruje do sítě významů již známého kontextu a nabízí rámec pro očekávání v každodenním běhu života. Oba procesy jsou založeny na interakci mezi členy skupiny. Důležitou roli hraje zejména jazyk. (Plichtová 2002)

2.1.4 Struktura sociální reprezentace

Strukturální pojetí je založeno na konceptech jádra a periferie. „Předpokládá, že obsahy a významy sociálních reprezentací jsou strukturované, a cílem teorie je ty to strukturované kontexty a významy identifikovat, popsat a analyzovat.“ (Marková 2007)

Studiem sociálních reprezentací se zabývá škola Aix-en-Provence, která rozvíjí strukturální přístup. Marková uvádí, že Abric se domnívá, že význam sociální reprezentaci dává jádro, které je sjednocující a stabilizující. Periferní prvky jsou uspořádány kolem jádra a tvoří flexibilní plochu mezi jádrem a konkrétní situací. Mezi periferií patří i sdělení a informace ze sociálního prostředí, které jsou nové. Udržují tak dynamiku reprezentace a také slouží jako regulační systém, který zabraňuje kompletnímu

přetvoření reprezentace. Abrie rozvinul strukturální přístup a pokračoval tak v Moscoviciho teorii z počátku šedesátých let dvacátého století. V tomto období působila na tuto teorii také kybernetika, která přináší návrhy jak zkombinovat matematickou teorii informace s teorií komunikace v interakci mezi lidmi a stroji nebo imitaci strojové komunikace lidí. Tento koncept však úspěšný nebyl a teorie zabývající se kybernetikou se rozvíjely směrem, který do teorií sociálních reprezentací nezasahoval. V devadesátých letech dvacátého století Moscovici proměnil teorii sociálních reprezentací a komunikace na základě pojmů témata a tematizace, jenž představují dialogické koncepty.

2.1.5 Tematizace sociálních reprezentací

V průběhu historického a sociálního vývoje společnosti dochází k tematizaci. Témata ovlivňují směr vědecké myšlení vědců ve společnosti. Např. v historii fyzikálních věd lze identifikovat několik rozhodujících témat a tendence využívat určité je přítomna velmi dlouhou dobu. Mnohá témata hrají důležitější roli v sociálním životě než jiná. Holton, který studoval způsoby myšlení vědců v rámci jejich teorií, trvá na odlišnosti svého konceptu od Kuhnova konceptu vědeckých revolucí. Podle Holtona analýza témat odhaluje druhy stálosti a kontinuity v historii a vývoji vědy, které vědecké revoluce přesahují. Například téma „stabilita a změna“, může operovat jak v newtonovském, tak v einsteinovském vědeckém paradigmatu. (Marková 2007) Vědecká témata mají původ v běžně sdíleném myšlení. Marková uvádí, že Moscovici se domnívá, že témata tvoří bázi běžně sdíleného myšlení a implicitně také sociálních reprezentací. Myšlení jsou svou povahou protikladné. Příkladem mohou být antinomie „my a oni“, „svoboda a útisk“, apod. Nicméně ne všechny antinomie myšlení se stanou tématy. Mohou být přenášeny z generace jako součást kultury bez reflexe. Stanou se tématy v případě, když se během určitých sociálních a historických událostí změny v problémy a dostanou se do centra pozornosti a začnou být zdrojem napětí a konfliktu. Vstupují tak do veřejného diskurzu, jsou problematizovány a tematizovány. Poté se začnou generovat sociální reprezentace týkající se daného fenoménu. (Marková 2007)

„Sociální reprezentace zahrnují mnohačetné způsoby jakými lidé myslí, představují si a komunikují v sociálních skutečnostech.“ (Marková 2007) Existují odlišnosti podle specifických lokálních situací, pravidel, norem a kulturních tradic. Z toho vyplývá

rozmanitost komunikačních žánrů vycházejících ze zakořeněnosti v sociálního a historického pozadí.

2.1.6 Výzkum sociálních reprezentací

Výzkum sociálních reprezentací probíhá již několik desetiletí. Na tuto oblast se zaměřuje množství autorů, například E. Penz, R. Farr, M. Tyrlik, P. Macek, J. Plichtová, I. Marková apod. Mnohé výzkumy týkající se této oblasti realizoval sám Moscovici, zkoumal například sociální reprezentace nemoci a sociální reprezentace lidských práv.

Zaměřit naši pozornost můžeme také na studii Frýby, který realizoval výzkum sociální reprezentace lidských práv, zabývající se také konkretizací osobních hodnotových systémů. Výstupy z výzkumného projektu měly sloužit jako východisko pro praktický program o prevenci a léčbu etické anomie, která podle Frýby způsobuje nežádoucí psycho-sociální jevy ve společnosti. Jednalo se zejména o dezinterpretaci práva a nalezení základu pro vypracování postupů pro kontrolu a rozvíjení osobních hodnotových systémů, které strukturují osoby v oblastech vzdělávání, poradenství a psychoterapie. (Frýba 1995) Jodeletová (1989) se zabývala studiem sociálních reprezentací šílenství. Přičemž se jednalo o myšlenky a sociální praktiky vyplývající z reprezentací. Domnívala se, že zkoumáním jednání lidí se tak vědec propracovává k teorii. Dalším kdo se věnoval této problematice byl J. P. Di Giacomo, který zkoumal studentské protestní hnutí na Katolické univerzitě v Louvain. Zaměřil se na stávkující studenty, kteří měli za úkol asociovat seznam hesel, který měl podle studentských vůdců tvořit jádro jejich programu a přesvědčení. Výsledkem analýzy byl tak pohled do sémantického světa pozorovaných participantů a popis sociální reprezentace daného jevu. (Novák 2009)

V dalším výzkumu se R. Hytych se zaměřuje na tematiku smrti. Pomocí sociálních reprezentací popsal představu o smrti a cestě k ní u skupiny theravádových mnichů na Srí Lance. (Hytych 2010, Novák 2009)

2.2 Hodnoty

Termín hodnota je jeden z nejčastěji používaných pojmů v sociologii, filosofii, kulturní antropologii i sociální psychologii. Ze sémantického hlediska existuje velké množství

pojetí a přístupů.² Podle Clyda K. M. Kluckhohna je hodnota explicitní nebo implicitní pojetí o tom, co je žádoucí, pojetí příznačné pro jednotlivce i pro skupinu, ovlivňující výběr přístupných prostředků a cílů jednání. (dle Maříková, Petrušek, Vodáková 1996). Hodnotu budu chápat jako to, co je pro člověka žádoucí a významné, to, co mu pomáhá se orientovat v běžném světě a určuje činnosti v něm. V této práci se zaměřuji na hodnotové hierarchie, jenž představuje váhu vlivu, které mají hodnoty v konkrétním kontextu. Je aktivována ve vztahu k referencím, s nimiž individuum identifikuje konkrétní interakci.

2.2.1 Pojetí hodnot v jednotlivých oborech

Téma hodnot a hodnotové orientace se objevuje již v počátcích filosofického myšlení,³ i když k explicitnímu pojmenování došlo později. Samostatná filozofická disciplína, se nazývá axiologie, a vznikla v druhé polovině devatenáctého století. Axiologie neboli filozofie hodnot je, podle Encyklopedického slovníku (1993), filozofická nauka o původu a povaze hodnot, např. mravních estetických, náboženských, apod. V nejširším smyslu můžeme z ontologického hlediska rozlišit tři schémata pojetí hodnot,⁴ jenž jsou obdobné s noetickým řešením problému poznání. Buď jsou hodnoty dány mimo člověka, takže fungují nezávisle na naší existenci. Jsou to tzv. objektivní dokonalosti. Druhý názor vychází z premisy, že není hodnot mimo člověka, jen člověk tvoří hodnoty. Hodnoty jsou pak citové a volní reakce, psychické zážitky libosti a nelibosti, chtění a nechtění, tedy vždy něčím subjektivním a relativním. Avšak v důsledku určité konstelace okolností jsou zobecněny v sociální pravidelnosti. Ve třetím pojetí jsou pak hodnoty něčím uprostřed, vznikají střetnutím subjektu s objektem. Jsou výrazem pevné zákonitosti duševní reakce člověka na objekty okolního světa. Je zřejmé, že doposud nedošlo k jednotnému, všemi uznávanému systému hodnot, který by byl spolehlivým vodítkem při každé otázce, např. co je dobré nebo krásné. Jsou sice uznávány určité zásady mravnosti, spravedlnosti a humanity, avšak doposud nemáme jednotnou hierarchii hodnot či princip, na nějž by bylo možno v různých dobách a prostředích všechny hodnoty předvést a bylo by tak patrné, která má v dané situaci přednost. Takže ve společnosti zůstává několik obsahově různých

² Např. R. Lautman rozlišil zhruba 180 odlišných definic.

³ Např. Platónovy ideje, Kchung fu-c` a jeho pojetí zdokonalování jedince, apod.

⁴ Ve filozofii je základním problémem úvah o hodnotách jejich podstata, původ a možnost poznání.

hodnot (tj. systémů, norem nebo účelů) „vedle sebe“. Přece však můžeme pozorovat, že se určitá nejvyšší idea či hodnota historicky proměňuje.⁵ (Neubaer 1942)

Francouzský sociolog a filozof Durkheim a německý sociolog Max Weber pokládali sociologii hodnot za centrální v celé sociologii, přistupovali k ní však odlišně. Durkheim je přesvědčen, že společnost je jediným zdrojem hodnot a zároveň představuje měřítko a základní kritérium individuální morálky. Morálka jedince je však v protikladu s různými projevy individuálního egoismu (např. se stavem samostatnosti, nezávislosti a svobody) a hodnoty pak působí prostřednictvím nátlaku na člověka směrem k prospěšnému chování. Tzv. prvky kolektivního vědomí posilují a udržují společenskou kohezi. Max Weber tvrdil, že podstata každého sociálního jevu je určována jeho objektivními vlastnostmi a stanoviskem badatele, které bývá řízeno jeho stávajícími hodnotami. Hodnoty zdůrazňují podstatu zkoumaného jevu. Na druhou stranu však popírá univerzální existenci hodnot, jenž by apriori zaručoval vědeckou objektivnost. Považuje hodnoty za iracionální a navzájem protikladné činitele. Nicméně tuto skutečnost nelze vědecky měnit, zvláště pak se vědecké poznání o takovéto hodnoty opírá. Pro základní sociologickou analýzu hodnot považuje Weber společenské vztahy, protože právě v nich se promítají nejdůležitější kulturní a hodnotové determinanty. (Cakirpaloglu, 2009) M. Weber (1998) uvádí, že kulturní význam společenského života nemůže být stanoven abstraktně a obecně, ale musí být vymezen vzhledem k hodnotám konkrétní historické situace, které se společnost nachází. Ve svých pracích studoval zejména vztah mezi určitým systémem hodnot, přesvědčením (protestantskou etikou) a ekonomickým systémem (kapitalismem).

Talcott Parsons dokazuje souvislost mezi společenským životem a cílevědomou aktivitou lidí, kteří směřují k naplnění vzdálených ideálních hodnot. Zastával názor, že hodnoty nelze pojímat jako „chtěné věci“, ale že představují tzv. koncepce o žádoucím.⁶ Podstata společnosti je určitelná podle vzájemně fungujících vztahů, které rozdělil do tří systémů: společnost a její specifické instituce, kultura a její systém ideálů a hodnot, osobnost a její motivační soustava. Pro stabilitu sociálního systému jsou nejvýznamnější společenské hodnoty, které jsou závazné pro všechny členy skupiny.

⁵ Např. ideologie náboženská, mravně-humanitní a politická.

⁶ Stejný názor měl i C. Kluckhohn.

Dalším přínosem Parsons je rozlišení dichotomiích hodnotových orientací:⁷

- Afektivita vs afektivní neutralita – jedná se o individuální volbu mezi uspokojením aktuální potřeby a odložením bezprostředního uspokojení, za nímž stojí hodnota jaké vzdálený cíl.
- Individualismus vs kolektivismus – jedná se zejména o preferenci jedince mezi individuálními a kolektivními zájmy.
- Univerzalismus vs partikularismus – vztah k sociální realitě může být určen na základě přidělených vlastností nebo posuzováním výkonnosti jedince.
- Specifičnost vs difúznost – zabývá se rozsahem práv a povinností jedince v závislosti na specifičnosti sociální situace. (Cakirpaloglu, 2009)

V psychologii se o hodnotách hovoří především v souvislosti s motivací k jednání. Hodnoty jako motivy působí na jedince prostřednictvím cílů, na něž se orientuje. Ty prochází filtrem kulturního hodnotového systému a směřují jedince jak se má chovat podle očekávání svého okolí. „V průběhu vyrůstání jedince se tyto hodnotové tlaky a cíle, resp. prostředky k cílům začnou uplatňovat jako motivační struktury tak, že to, co od člověka očekávají druzí, očekává on sám od sebe.“ (Dobrovolská, Duplinský 1981). Vybrané hodnoty vybrané z hodnotového systému dané kultury se pak stávají součástí motivace jedince.

Hodnoty, resp. hodnotová orientace, která tedy podstatným způsobem určuje chování a jednání člověka je důsledkem určitých vlastností osobnosti, současně ji podmiňuje celá psychická činnost jednotlivce. Také je výsledkem dlouhodobého vzdělávacího a výchovného působení rodiny a řady společenských institucí, sebe-výchovného působení, materiálních a společenských podmínek a života člověka, i konkrétních sociálních situací. (Velehradský 1978) Promítá se do ní jak vliv získaných životních zkušeností, tak hodnotová orientace společenské vrstvy, jíž je jedinec příslušníkem, sociálních skupin, do kterých je v jednotlivých etapách svého života začleněn, a lidí, kterých si váží, kteří pro

⁷ Kritici poukazují na částečné překrývání hodnot. Jeho koncepce je však ceněn pro multidimenzionální přístup k analýze hodnot.

něj představují autoritu, vzor, apod. Hodnotovou orientaci si tedy člověk do určité míry vytváří sám (subjektivní aspekt), a do určité míry je však je přitom ovlivňován systémem hodnot uznávaným a preferovaným společností, sociálními skupinami i ostatními lidmi, se kterými vstupuje do kontaktu (objektivní aspekt tvorby hodnotové orientace). Z toho vyplývá, že není a nemůže být něčím absolutně stálým a neměnným, co se jednou provždy vytvořilo a strnule přetrvává. Hodnotová orientace se projevuje a je poznatelná v soustavě postojů, mínění a názorů jedince na různé aspekty reality, je však důležité vzít v úvahu, že nemusí vždy odpovídat podobě této reality a je ji třeba konfrontovat s konkrétními projevy jednání.

S hodnotovou orientací úzce souvisí potřeby, zájmy, ideály a návyky. Nelze ji však s nimi ztotožňovat. Tyto vlastnosti usměřňují činnost člověka, a tedy i činnosti hodnotící. Člověk přikládá větší hodnotu skutečnostem, které vlastnostem jeho osobnosti nejlépe odpovídají, vyhovují a jsou s nimi v souladu. Vzájemná vazba hodnot a potřeb (ať už biologických nebo společenských) je dána tím, že tyto potřeby jsou v podstatě uspokojovány získáváním hodnot materiální i nemateriální povahy. Dostupnost a existující možnosti získání hodnot determinuje jak vytvoření struktury potřeb, tak i úroveň jejich uspokojování. Stejně tak zájmy člověka jsou naplňovány získáváním, resp. tvorbou nových hodnot. V minulosti byly potřeby mnohokrát klasifikovány, nejnámější je hierarchická teorie potřeb Abrahama Harolda Maslowa. Sám A. H. Maslow považuje hodnoty za instinktivní připravenost člověka pro vývoj vlastních potenciálů v souladu s danou kulturou. Lidské potřeby jsou uspořádány do hierarchie prepotence,⁸ tj. potřeby, které jsou na nižších úrovních musí být uspokojeny dříve než se mohou uplatnit potřeby na vyšších stupních. Každý člověk implicitně směřuje k nejvyšší hodnotě a snaží se setrvat ve stavu štěstí. Být šťastný je základním cílem a smyslem existence každého člověka. Vrcholný zážitek navíc energizuje a usměřňuje člověka k dalším vyšším hodnotám. Tedy jednání osobnosti, která prodělá zkušenost vrcholných zážitků, je proto cílevědomé, a v souladu s již získanými tendencemi a cíli. (Homola 1972) Slabé místo v Maslowově konceptu je možnost nalézt v aplikaci na problémy vývoje vyšších hodnot a mravního vědomí. Mnozí autoři kritizují rozlišení vyšších a nižších potřeb, a poukazují

⁸ Kdy na nejnižším stupni jsou fyziologické potřeby (hlad, žízeň, potřeba sexuální), na dalším stupni potřeba bezpečí (stabilita, spolehlivost, potřeba struktury, pořádku, silného ochránce), dále pak afilační potřeby (lásky, náklonnost, náležení ke skupině), na předposledním místě nalezneme potřebu uznání (dosažení úspěšného výkonu, prestiže) a na vrcholu je potřebu seberealizace (naplnění, hodnoty kognitivní, estetické, etické) (Homola 1972)

na to, že v případě neuspokojení nižších potřeb nemusí zablokovat výskyt vyšší potřeby. Jako příklad jsou uváděny situace v koncentračních táborech nebo člověk na smrtelné posteli, kdy v takové situaci mnozí lidé oplývá žízní po smyslu. (Cakirpaloglu 2009)

V psychologii je hodnotová orientace běžně spojována také s postoji. Například J. Vláčil (1977) vymezuje hodnotovou orientaci jako souhrn postojů jedince k nejrůznějším kvalitám skutečnosti, představujícím pro něj určité hodnoty, tvoří jeho hodnotovou orientaci. To, co je jedincem kladně hodnoceno, k čemu zaujímá pozitivní postoj, o co projevuje zájem představuje pro něj určitou hodnotu. Kategorie postojů je spíše určitou spojnicí mezi hodnotovou orientací, jako stálější strukturální stránku osobnosti, a motivací, jako její stránkou zcela dynamickou. U postoje se v odborné literatuře obvykle uvádějí tři složky, emotivní, konativní a kognitivní. Postoj je u člověka spojen s určitými emocemi a silou těchto emocí. Konativní složka se projevuje v činnosti člověka, a preferování jednoho druhu činností, cílů, objektů sociací před jinými. Kognitivní složka v sobě implicitně obsahuje poznání předmětu postoje. Některé typy osobností zaujímají postoje především na základě emocí, u jiného typu má větší význam proces poznávací. Způsob utváření a změny postojů jsou závislé na vzdělání, inteligenci, emocionalitě osobnosti a mnoha dalších faktorech. (Vláčil 1977)

2.2.2 Sociální reprezentace hodnotových hierarchií

V této diplomové práci se zaměřuji na vymezení hodnotových hierarchií. V historii výzkumu hodnotových hierarchií má nezastupitelné místo Milton Rokeach. Jeho teorie, která je známá jako Belief System Theory předpokládá, že hodnoty jsou trvalé standardy, podle kterých lidé hodnotí nejrůznější entity, jsou to univerzální kognitivní reprezentace jak individuálních, tak i společenských potřeb. Rokeach předpokládá, že lidé (kultury, společnosti) se příliš neliší ve výčtu svých hodnot, výrazné rozdíly ale vykazuje způsob jejich hierarchického uspořádání podle důležitosti jim připisované a hierarchická struktura z hlediska instrumentality a terminality hodnot. Hodnoty instrumentální jsou dle Rokeacha takové, které reflektují žádoucí konečný stav, zatímco hodnoty terminální jsou žádoucími mody chování a je pravděpodobné, že naše jednání bude reflektovat naše preference v rámci těchto kategorií. (Prudký 2009) Hierarchie obecně je forma souvislostí a

vztahů, kdy jevy nejsou vůči sobě v postavení lineárním a rovnocenném, ale jsou členěny stupňovitě. Hodnotová hierarchie znamená, že ne všechny jsou co do fungování systému stejně významné. Postavení různých hodnot ve struktuře hodnotového systému má povahu pořadí. Podle důležitosti a významu jednotlivých hodnot orientujeme svou činnost a rozhodujeme se pro volbu v situaci, jenž se nacházíme. (Brožík 1969)

V této práci se zaměřuji na sociální reprezentace hodnotových hierarchií. Budu se zajímat jak jednotliví aktéři vnímají a vymezují termín hodnota, resp. hodnotovou hierarchii. Zaměřuji se tedy na sociální význam reprezentace. V rámci interview respondenty požádám, aby sestavili svoji hodnotovou hierarchii. Poté jim předložím baterii níže uvedených hodnot⁹:

Stabilní a (relativně) dobré zdraví
Dobří přátelé
Mít okolo sebe spokojené lidi (děti, členy rodiny, přátelé, apod.)
Spokojený partnerský vztah
Příjemný život v dostatku (uspokojivý životní standard)
Dobré zaměstnání
Úspěch nebo radost z práce pro sebe (včetně volnočasových aktivit)
Vlastní majetek
Radost nebo úspěch z práce pro nejbližší okolí
Vzdělávat se, vychovávat sebe prostřednictvím získávání nejrůznějších informací/dovedností
Pracovat pro druhé ve smyslu pro společnost (členství v klubech organizacích)
Žít duchovně orientovaným životem, duchovní rozvoj (nalezení smyslu života)
Zajímat se o politiku, např. o úspěch v politické práci
Žít náboženským životem (v církvi apod.)
Dostatek peněz
Pocit bezpečí ve svém domě
Pocit bezpečí mimo domov
Zajímat se o sociální problémy

⁹ Baterie hodnot je převzata z výzkumu: Frýba, M. 1975: Psychosche Interaktion, intropsychische Struktur und individuelles Wertsystem. Bern:Universität Bern.

Respondenti budou zařazovat tyto hodnoty na tzv. hodnotovém gradientu od nejméně významné po nejdůležitější. Data z rozhovoru a dotazníku srovnám, a na základě analýzy vytvořím hodnotové hierarchie tanečníků Street dance.

2.2.3 Výzkum hodnot

Jistě jsme si povšimli, že v současnosti se vědci již vzdali představ o jednotné teorii a všemi sdílených konceptech v sociálních vědách. I ve výzkumech hodnot je proto nutné se smířit s pluralitou přístupů k měření hodnot. Kvantitativní výzkumy lze datovat již od dvacátých let dvacátého století, kdy byla první dotazníková šetření, na metodologické úrovni srovnatelná s tou dnešní, organizována ve Spojených státech i v Evropě. Například Lazarsfeld se svým kolektivem v Marienthalu zkoumal mimo jiné i měnící se hodnoty a postoje lidí, kteří přišli o práci. Jiným příkladem může být výzkum American soldier, prováděný v průběhu druhé světové války a těsně po ní, v němž se prozkoumávali názory, postoje a hodnoty vojáků. (Prudký a kol. 2009) V České republice době před rokem 1989 nebyla příliš příznivá pro činnosti sociologie. Všechny sociálněvědní práce byly poznamenány nějakým způsobem oficiální ideologií marxismu-leninismu.¹⁰ Po sametové revoluci se objevují výzkumy veřejného mínění, jaké u nás představují především kontinuální výzkumy CVVM, či výzkum „European Values Study“, ze zahraničních americký „General Social Survey“. Jde spíše o opakovaná měření společenských postojů k různým problémům.

Kvalitativní výzkumy vychází ze tří oblastí sociálních věd, jež využívají srovnatelné postupy. Kromě sociologie jde o antropologii a etnologii, které zdůrazňují skutečnost, že hodnoty nejsou v různých skupinách či částech společnosti identické. Při zkoumání kultur či subkultur dochází ke zkoumání hodnot téměř automaticky, přestože nejsou hlavním tématem výzkumu. Jednotlivé kultury jsou totiž vždy v nějakém smyslu definovány také prostřednictvím sdílených hodnot¹¹ a norem. Předmětem výzkumu americké kulturní

¹⁰ Například výzkum „politických hodnot“, který byl realizován v květnu 1968; dále pak v rámci výzkumu hodnot D. Slejška vedl řadu empirických šetření; M. Tuček, jenž prováděl výzkumy od osmdesátých let 20. stol., se kterým začal po roce 1989 spolupracovat P. Machonin, společně se soustředili na téma společenské a ekonomické transformace, apod. (Prudký a kol. 2009)

¹¹ Hodnotou může být v podstatě cokoliv, co je v dané kultuře/subkultuře/skupině považováno za důležité nebo významné.

antropoložky Ruth Benedictové (1999), který je představen v knize *Kulturní vzorce*, jsou tři preliterární společnosti Kwakiutlové, Zuňiové a Dobuové a odlišné konfigurace jejich kultur. Přičemž smysl kulturních prvků a vzorů, které jsou soustředěny kolem dominantní konfigurace hodnot a norem (konfigurace je osvojitelná kultura, která určuje sociální chování), lze odvodit pouze z jejich vzájemných vztahů. Monumentální dílo *Polský rolník v Evropě a Americe* sociologů W. I. Thomas a F. W. Znaniecki se zaměřuje na systematizaci a klasifikaci postojů a hodnot, které převažují v určité skupině rolnických rodin, které mohou být správně pochopeny pouze ve spojení s konkrétním sociálním životem. Příkladem českého antropologického výzkumu může být práce Zdeňka R. Nešpora (2002) s názvem *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty*. Jelikož se autor domnívá, že socio-ekonomická sféra (konkrétně pracovní vztahy) hraje nejvýznamnější roli v procesu emigrace a reemigrace, zaměřuje výzkum se právě tímto směrem. Ladislav Holý (2001) předkládá vidění zásadní politické změny v letech 1989 a 1990, soustřeďuje se na diskurzy (tržního hospodářství, občanské společnosti, životního prostředí, generových vztahů, individualismu a nacionalismu, apod.) a s nimi spojené hodnoty, které jsou přítomny v prostředí české společnosti po pádu komunistického režimu. Etnologické studie se v České republice věnují především „romským menšinám“. Autoři dlouhodobého stacionárního terénního výzkumu sociálně vyloučených romských komunit M. Jakoubek a T. Hirt (2004-2005), přistupují k problému tak, že Romové tvoří sociálně vyloučenou subkulturu, která si vytváří vlastní specifické hodnotové vzorce a životní strategie. Jiným typem výpovědi o hodnotách Romů představuje text M. Hübschmannové (1999) „Několik poznámek k hodnotám Romů“, která se tomuto tématu zasvětila celý svůj život. Hodnotovými orientacemi romských rodin se zabývají také některé bakalářské práce. Například výzkum E. Pantlíkové Malíkové (2008), který se zaměřuje především na sociální reprezentace hodnot rodinných. Nebo kvantitativně zpracovaný výzkum T. Crhové (2009), která se zabývá hodnotami romských dětí, který zdůrazňuje rozpor mezi teoretickými poznatky v této oblasti a jejími výsledky výzkumu.

Výzkumů týkajících se hodnotových orientací/hierarchií tanečníků v České republice je velmi poskrovnu. Setkala jsem se pouze s výzkumem R. Kočárové (2010), jenž se zaměřuje na hodnotové orientace příslušníků taneční subkultury, v přímé návaznosti na užívání drog. Ačkoliv předmětem mého zájmu jsou také tanečníci, domnívám se, že se

přesto předmět našeho zájmu liší. V mém výzkumu tanečníci Street dance vyhledávají akce, které mají podobu tzv. battlů, které organizuje taneční škola/skupina v tělocvičně nebo klubu. Drogy se zde nevyskytují. Na druhou stranu příslušníci taneční subkultury vyhledávají „parties“ kde kterým je droga (především extáze) nerozlučně spjata. Právě tak ostatní výzkumy se věnují taneční české scéně v souvislosti s požíváním drog na „parties“.¹² Konkrétně tanci Street dance se věnovala práce V. Vrtělové (2010) s názvem Systém hodnocení, kde se autorka vysvětluje evaluaci stylu Street Dance v České republice. Další oblastí která je zkoumána v souvislosti tancem Street dance jsou poruchy výživy. A. Dědeček (2009) považuje taneční prostředí za rizikové právě pro zdravé stravovací návyky a provádí výzkum, který se zaměřuje na poruchy příjmu potravy u tanečníků AD's crew.

¹² Například v letech 1998 – 2000 se Česká republika zapojila do mezinárodního projektu zaměřeného na užívání drog mezi mládeží na technoparty. Cílem projektu bylo zjistit výskyt užívání drog, postoje k užívání a rizikovitosti drog a zhodnotit vztah mezi užíváním drog a taneční scénou. Jiným příkladem je výzkumné kvantitativní šetření Tanec a drogy 2000-2003, jenž se však zabývala příznivci především elektronické hudby v České republice od autorů P. Kubů, K. Škařupová, L. Csémy, apod.

2.3 STREET DANCE

V dalších kapitolách naleznete informace o původu, historii a vývoji jednotlivých stylů pouličního tance. Texty jsou výsledkem několika let postupného vyhledávání a sbírání informací, porovnávání a zpracování jedné z ikon undergroundového a freestylového tancování v České republice Ladislava Kabáta, jenž publikuje své texty především na zájmových webových stránkách a také v časopisu Bbarák, magazínech Bob Dance, Taneční zóně, apod.

Street dance je zastřešujícím pojmem pro mnoho undergroundových tanečních stylů, jenž vznikly, jak napovídá název, přímo na ulici nebo v klubech. Jednotlivé tance se formovaly ve specifických příměstských oblastech segregovaných lokalit amerických měst a jsou tedy součástí místní lidové kultury. Segregace byla ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století předmětem výzkumu chicagské školy, jejíž představitelé považovali rozdělení socioekonomických a kulturních skupin obyvatelstva do různých částí města za jeden z hlavních procesů, který formuluje vnitřní strukturu a charakter města. Život v segregovaných lokalitách skýtal značné nesnáze a těžkosti, mezi které patří špatná kvalita bydlení, sociální izolace, kriminalita, deviantní chování, nízká úroveň vzdělání a nezaměstnanost. Představují také bariéru životních šancí a sociálních příležitostí, jenž souvisí s vysokou finanční závislostí na sociálním systému. (Sýkora, Temelová 2005) Umělci trávili převážnou část svého dne na ulici předměstských ghatt,

válcách gangů, drogách, násilí a sexu nebo tancují. Počátkem sedmdesátých let tak vzniká b-boying, známý také jako break dance, jenž se vyvíjí především s městem New Yorku, v Bronxu.¹³ Je velmi fyzicky náročný, jedná se o propojení specifického tance s akrobatickými prvky. Jako u

ostatních stylů se tu cení jedinečnost a originalita, tedy vlastní nápady, těžká a neobvyklá spojení akrobatických prvků. První b-boys tanečníci často patřili k pouličním gangům

¹³ Break dance je mnohdy označován (Fiedler 2003) jako jeden z pilířů hip hopové kultury, která je vnímána jako subkultura se specifickým životním stylem, vlastním jazykem, specifickou hudbou a tancem.

New Yorku i Los Angeles. (Smolík 2010) Mnozí se učili bojová umění, aby byli schopni se při útoku rivalů ubránit. Mnoho tanečních prvků a pohybů průkopnického období se proto může jevit jako agresivní a násilné. Vzniká obrovské množství skupin (např. Dynasty rockers, Rock Steady Crew, Down To Rock, Floor Master Dancers, apod.), kteří b-boying vnímali smrtelně vážně, což podněcovalo k pořádání stále nových soutěží. Pro jejich charakter se těmto turnajům říkalo a dodnes říká battle (českými ekvivalenty jsou bitva, zápas nebo konflikt).¹⁴ Bojovalo se o peníze, ženy nebo o to nejcennější trička či košile. Prohrát své tričko znamenalo přijít o přezdívku, stejně jako jméno crew a všechnu čest s tím spojenou. (S. C. Watkins 2005) B-boyové často kombinují break dance s dalšími druhy tance vznikajících přibližně ve stejném období – lockingem a poppingem a boogaloo (electric boogaloo), jenž jsou historicky zasazeny na západ, do kalifornských měst jako Fresno, San Francisco nebo Oakland. V pohledu na jejich historii nepanuje zcela jednotný názor, k čemuž výrazně přispívá nedostatek archivních záznamů,

videonahrávek nebo textů, které by současným generacím předaly jednotné informace. V pátrání za vznikem, vývojem a osobnostmi těchto druhů tance lze tak prakticky spoléhat pouze na dobrou paměť několika málo jedinců, kteří stáli v centru dění.

Locking je jedinečný a nezaměnitelný druh tance, jehož zakladatelem je Don Campbell (později založil skupinu The Lockers).¹⁵ Na samém zlomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století, tak postupně stvořil tanec, se kterým sklízel obrovské úspěchy mezi svými přáteli a vítězství na soutěžích v klubech. Don Campbell v rozhovorech zdůrazňuje, že tento tanec v jeho pojetí není o vytváření choreografií, jeho vystoupení vždy byla improvizací skrze určité prvky. Zdůrazňuje sólové výstupy, tzv. freestyle, jenž je základem většiny pouličních tanců. Důležitými prvky jsou spontaneita, autentičnost individuálního výrazu, souznění s hudbou¹⁶ Byť tančíte ve skupině lockerů a i když

¹⁴ Tyto battly byly natočeny a mnohé jsou k dispozici k shlédnutí na stránkách www.youtube.com, např. http://www.youtube.com/watch?v=NpdLz0WFbQM&feature=player_embedded#at=45

¹⁵ http://www.youtube.com/watch?v=FWZLVdICsJE&feature=player_embedded

¹⁶ V současnosti se tak děje v rámci tzv. jammů, kdy se tanečníci shluknou do kruhu, čímž vyjadřují bezpečí ve skupině. Tanečníci vstupují dovnitř a představují svůj freestyle. Tato forma je přátelská, na rozdíl od battlu.

existují rutinní variace ve dvojici, locking je ve své podstatě hlavně tanec sólistů. Locking lze podle něj také tančit na jakýkoliv hudební podklad, nejen funky hudbu. Jeho vlastními slovy ... „opravdový locker dokáže nalézt rytmus v čemkoliv a napodobit jej ... každá píseň má atmosféru, naučte se, jak se do ní dostat...“ Je si třeba uvědomit, že Campbell se při utváření svého tanečního stylu nechal inspirovat jinými druhy tance, např. Haroldem a Fayardem Nicholasovými¹⁷ nebo zpěvákem a showmanem Jamesem Brownem. Locking se zrodil v době, kdy Afroameričané prostřednictvím hnutí za občanská práva (civil rights movement) bojovali za spravedlnost. Řada gest, které locking využívá mají původ v určité hrdosti – gesta zvaná sneek, up hit (muscle man), raising fist - nebo odkazují k jednotě a uznání – hugging (objetí), giving five či hand shakes. Po celé Kalifornii a následně i po celých Spojených státech locking proslavil televizní hudební pořad Soul Train¹⁸ (v roce 1971), jež měl velký vliv, afroameričané tak představovali (předtím podobné celonárodní vysílání neexistovalo) svou hudbu, tanec i módu celým Spojeným státům. Vznikají pokračovatelé tohoto stylu, např. Chain Reaction a The Electronic Boogaloo Lockers, Creative Generation, apod. Televizní vystoupení taneční skupiny The Lockers v roce 1973 bylo pro Sama Salomona, podle jeho slov, tím prvotním impulzem k tomu, aby vytvořil svůj vlastní taneční styl. Ten vešel ve známost coby boogaloo či boog style. Vedle tohoto stylu se v průběhu sedmdesátých let vytvořil ještě další taneční styl popping, který je postavený na kontrolovaných trhavých,

škubavých pohybech svalů v rytmu hudby. Využívá střídání uvolnění a prudkého stažení konkrétního svalu nebo svalové skupiny. Při každém takovém šknutí při tanci Sam vydechl „pop“, odtud popping. Popping a boogaloo jsou dva samostatné styly, které se ale velmi často kombinují. Boogaloo Sam nejprve v rodném Fresno založil The Electronic Boogaloo Lockers.¹⁹ Tento styl se inspiroval řadou prvků z „běžného života“ nebo

vystoupení různých bavičů v televizi, často je zmiňován vliv zřejmě nejuznávanějšího mima na světě, Marcela Marcelu, působivá a inspirující vystoupení Jamese Browna či

¹⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=tLvMIhAerg>

¹⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=uOAHKmfwpZ0>

¹⁹ http://www.youtube.com/watch?v=ivGnvAu1KS8&feature=player_embedded

Freda Astaira.²⁰ Zapomenout nelze na dvojici umělců Roberta Shieldse a Lorene Yarnell.²¹

V sedmdesátých letech Chicagu se vyvinul styl house dance, jenž se brzy rozšiřuje do

klubů (Sound Factory Bar, Wednesday, apod.) a ulic New Yorku, kde se setkávali (a stále setkávají) průkopníci tohoto stylu Brian Green, Marjory Smarth, Caleaf Cellers a jiní. Je spojován s rekreační užívání MDMA,²² která se postupně rozšiřuje přes Velkou Británii do ostatních států Evropy. Ačkoliv mnoho návštěvníků tanečních akcí dogy užívají, není konzumace tím hlavním důvodem příchodu do tohoto prostředí. Objevuje se například potřeba bavit se, zájem o hudbu, tančit, poznávat nové lidi. Kvůli konzumaci drog navštěvuje taneční scénu pouze 17% hostů v České republice (Kubů a kol. 2006)

Zastřešující termín všech tanečních stylů Street dance existuje až od počátku dvacátého století, kdy se výše popsané styly rozšířili do celého světa.²³ V současnosti lze v rámci jedné crew tancovat styly všechny současně, to znamená během hodinového tréninku si může tanečník pilovat techniku lockingu a v zápětí jamovat ve stylu house dance (což u zakladatelů a pokračovatelů stylů v minulosti nebylo tak běžné, vždy se zaměřovali na jeden styl). Při výukových workshopech lektori považují za velmi důležité reflektovat historii jednotlivých tanečních stylů, aby začínající tanečník jen slepě nekopíroval pohyby lektora. Tanečníci po celém světě se odkazují na tyto pionýry a jsou vnímají je jako vzory a autority, inspirující taneční život v České republice.

²⁰ <http://www.youtube.com/watch?v=-pjlrrMvdtw&feature=related>

²¹ <http://www.youtube.com/watch?v=km1QRnzIKpI>

²² Halucinogenní a zároveň stimulační droga extáze, jejíž význačným rysem je schopnost prohlubovat empatii, vyvolává příjemné stavy s pocitem štěstí a blaha. Radí se mezi společenskou drogu, protože se užívá vždy za přítomnosti ostatních lidí, nikoli samostatně. Přestože má nízké riziko závislosti, je považována za nebezpečnou spíše z důvodu návyku určitého životního stylu spojené s užíváním extáze a obdobných drog. (Minařík, Páleníček 2003).

²³ Popsané taneční styly můžeme doplnit také o další: krump, dancehall, waack a vogue, které se v současnosti rozšiřují do České republiky.

3 Empirická část

Dosud jsem se zabývala z velké části teoretickými modely, nyní je třeba vše zasadit do rámce metodologických postupů, technik a provést analýzu dat. V empirické části textu představím nejprve metodologii výzkumu, seznámím čtenáře s integrovanou výzkumnou strategií, ze které tato práce vychází a techniky výzkumu. Dále se budu věnovat analýze získaných dat, výsledkům, které tato práce přináší. Na závěr proběhne shrnutí a diskuze.

3.1 Výzkumný cíl

Cílem magisterské diplomové práce je vyhledávání hodnotových hierarchií (jako pořadí preferovaných hodnot) u specifické populace tanečníků Street dance v Olomouci. Dále pak se zaměřím na odhalení cílů a plánů v životě tanečníků a vymezím pojetí vnímání tance. Provedený výzkum také představí témata a specifické prvky, kterými se vyznačují tanečníci Street dance.

3.2 Metodologie

V současné době je ve vědním výzkumu kladen největší důraz na metodiku kvantitativního výzkumu, tedy na znalosti statistických programů a zpracování číselných dat. Druhým extrémem, jenž je požíván podstatně méně je výzkum kvalitativní, nebo-li interpretativní. Nabízí se možnost však využít v sociálně vědním výzkumu nové formy vědění, jenž jsou uplatňovány v přístupu, který je nazván „integrovaný“. Můžeme říci, že tento přístup zrcadlí proměnlivost světa, protože tvorba dat je založena na reflektované interakci ve výzkumném prostředí (srov. Loučková 2010). Konečná volba konkrétního způsobu zkoumání daného výzkumného problému se však odvíjí především od způsobu definování předmětu a účelu výzkumu. (Surynek, Komárková, Kašparová 2001). V následujícím odstavci stručně popíši principy jednotlivých výzkumných přístupů.

Kvantitativní výzkum využívá hypoteticko-deduktivní strategie. Na počátku je problém existující buď v teorii, nebo sociální realitě, který je přeložen do hypotéz. Disman (2006: 76) uvádí, že „kvantitativní výzkum není nic jiného než testování hypotéz.“ Ty jsou základem pro výběr proměnných. Sebraná data se zpravidla získávají prostřednictvím dotazníku, standardizovaného rozhovoru, případně standardizovaného pozorování a

analýzy dokumentů. Rozlišujeme dvě vlastnosti kvality dat, validitu, tj. obsahovou platnost a reliabilitu, tj. spolehlivost měření. Data považujeme za reliabilní v případě, že bychom při nezávislém opakovaném sběru dat o téže vlastnosti znaku u totožného objektu za stejných podmínek získali stejný údaj.

Kvalitativní přístup využívá induktivní strategie. Jeho výhodou je získávání podrobných informací u méně případů. Umožňuje zkoumaný fenomén prozkoumat detailněji. Je však spojen také s výhradami, mezi které patří silné snížení z hlediska počtu sledovaných jedinců a omezené schopnosti generalizovat závěry na celou populaci. (Disman 2006) Cílem výzkumného šetření je interpretace sociální reality a odkrytí významů. V kvalitativním výzkumu badatel vychází zásadně z dat, kde probíhají různé úrovně abstrakce, důležitá je reflexivita a systematická dokumentace terénních poznámek. Metody, které se využívají jsou případová studie, zakotvená teorie, etnografie, apod. Zkoumané osoby určují výzkumný směr, pro ně urgentní témata, které by měl badatel reflektovat. Taktéž by výzkumný pracovník při analýze dat měl věnovat pozornost kontextu situace. Vzorek je nasycen, kdy data již nepřinesla nic nového, autoři hovoří o tzv. teoretické saturaci. (Silverman 2005)

3.3 Integrovaná výzkumná strategie

Pro výzkum sociálních reprezentací hodnotových hierarchií ve skupině tanečníků Street dance jsem zvolila integrovanou výzkumnou strategii, jenž využívá kombinaci výhod metod jak kvalitativních, tak kvantitativních. Domnívám se, že vzhledem cílům magisterské diplomové práce je zvolený přístup nejvhodnější. V integrovaném výzkumu by nemělo jít o pouhou kombinaci těchto dvou výzkumů. Jde především o zkoumání, které je založeno na „interakci a systemické dynamice“. Je důležité, že teorie je budována v interakci mezi jevy a pojmy, aktivitami a idejemi, samotná interakce je vnímána jako dynamický systém. Lidé jsou vnímány jako živé bytosti, které nejen, že reprodukují struktury uvnitř systému, ale také je během jednání mění. Bosáková a Frýba (1994) hovoří o „novém myšlení“, které je interakční a systemické, čímž překonává soustavné řazení pojmů. Uvádí, že se systemické myšlení je rozdílné tím, že vychází z prožitků a pozorování skutečně probíhajícího vzájemného působení (interakce), nikoliv pouze myšlených vztahů mezi pozorovatelem ohraničenými pojmy. Dále pak jevy a jejich interakce jsou pojímány v kontextu jejich výskytu jakou souhra (dynamický systém). Takto pojatá skutečnost je viděna ve svém průběhu a jako vzájemné ovlivňování jevů.

V integrovaném výzkumu věnujeme pozornost také badateli a jeho kontaktu s přímo měnící se sociální skutečností. Badatel je ovlivněn prostudovanou teorií, svými předchozími zkušenostmi a konkrétními zájmy, také hodnoty badatele zkreslují a ovlivňují samotný proces poznávání.²⁴ V rámci interakce s respondentem, tak spolukonstruuje sociální realitu. Jde tedy o „pohled tazatelů jako aktivních účastníků dotazované situace.“ (Loučková 2010: 104) Je důležité, abychom si tyto vlivy uvědomili a zaznamenali je a implicitně je zahrnuli do závěrečných zjištění.

V systemickém interakčním myšlení při procesu poznávání je kladen důraz na přijetí psychologického paradigmatu, jenž je tvořeno triádou „prožívání – vědění – jednání“. Kdy prožívání je zde chápáno jako zaznamenávání aktuálního cítění ve vědomí, vědění jako systém získaný na základě bezprostředně prožívaného vnímání, který umožňuje řídit jednání, názory, postoje a hodnoty. A jednání je vnímáno jako smysluplné, sledující určitý cíl a respektující i vzájemné vztahy. Klíčovou pozici mezi zmíněnými faktory hraje všímavost, jenž je jednou ze základních faktorů myslí, kterou používáme pro vědění o procesech poznávání. Je to schopnost neselektivně zaznamenat skutečně existujícího jevu, který je aktuálně přítomen.²⁵ Všímavost očistí předmět našeho výzkumu např. od předsudků, cizích názorů, apod. Vědec si potom rozloží holá smyslová data a jejich následující interpretace. Omezuje se tak subjektivní složka v usuzování.

Ivana Loučková (2010: 73) zmiňuje obecné principy pro tvoření dat v integrované výzkumné strategii. Uvádí, že je lze vyjádřit jako

1. orientaci na specifickou osobu, resp. skupinu, jak v kontextu jeho vlastního prožívání v sociální situaci (tzv. vlastní psychotop), tak v kontextu psychologicky pojatého systému interakcí osoby, resp. skupiny s odpovídajícím životním prostorem (tzv. skupinový psychotop),
2. kontrolované, přesně definované postupy popisování a pozorování,
3. ve vztahu k názorům zkoumané osoby (skupiny i badatele) reflektovanou interpretaci ve smyslu jak popisovaného jednání, tak odpovídajících významů obsahů prožívání a vědění o prožitém,
4. řešení výzkumné situace ve vztahu ke každodenní skutečnosti (nikoliv uměle vytvořené okolnosti),

²⁴ Loučková (2002: 91-92) upozorňuje, že „badatelé ani mnohdy neumějí svůj přístup k sobě jako člověku či svým hodnotovým systémům reflektovat.“

²⁵ „Všímavost“ jsme si osvojovali a nacvičovali ve výuce doc. Ivany Loučkové.

5. jasné definování a rozlišování kroků při zobecňování, případně konstruování teorie.

3.4 Techniky výzkumu

Příhodnými technikami pro můj výzkum jsme shledala nestrukturovaný rozhovor, mezi jehož hlavní výhody patří to, že umožňuje získat informace hlubšího a širšího zaměření o kvalitativně různorodých skutečnostech. (Surynek, Komárková, Kašparová 2001) Nevýhodou se může zdát časová náročnost, protože v průběhu rozhovoru je důležité ponechat dostatek času na odpověď respondenta, respektujeme jeho tempo řeči a nesnažíme se slovo či celou myšlenku dopovědět. (Creswell 2007) Tazatel má předem připravený seznam témat, jenž musí být během rozhovoru otevřena. Není ale dáno pořadí otázek jako je tomu u standardizovaných technik rozhovoru, kdy musí být položeny vždy ve stejném seřazení. Rozhovor dovoluje přímý styk a kontakt výzkumníka s účastníky výzkumu a umožňuje mu vstupovat do perspektivy jiné osoby, do jejích myšlenek, zážitků a názorů. M. Disman (2006) uvádí, že při použití kvalitativního dotazování je respondent v plném slova smyslu spoluautorem výzkumu. Rozhovor je interakcí mezi oběma, což umožňuje hlubší porozumění myšlení dotazovaného a poskytuje lepší pochopení zkoumané problematiky. V tomto výzkumu základní techniku polostrukturovaného rozhovoru tvořila sada otevřených, obecně formulovaných otázek.

Tematické okruhy se týkaly:

- I. obecně hodnot a hodnotových hierarchií tanečníků Street dance
- II. perspektivy – plány do budoucna
- III. vnímání tance ve svém životě

Rozhovor jsem se snažila vést tak, aby uvnitř těchto okruhů co nejméně manipuloval respondenty. Interview bylo doplněno dotazníkem, který zahrnoval hodnotový gradient, jenž je znázorněn soustředěnými kruhy, do nichž respondent zakresluje symboly (čísla) předem vymezených hodnot, podle toho jak jsou pro něj ústřední. Na základě takto konkretizovaného gradientu můžeme zjistit, jak vypadá jeho hierarchie hodnot. (Frýba 2002) Z psychologických studií je známo, že informace získané od respondentů kvantitativním výzkumem zpravidla neodpovídají aktuální prožívané situaci respondenta, ale tomu, co se respondenti domnívají, že by bylo vhodnější odpovědět. Sociální psycholog Orne (1926) uvádí, že lidé jednájí úplně jinak než v normálním životě, pokud

si myslí, že se účastní psychologického experimentu. Kvantitativní výzkum je řadou badatelů chápán jako experiment (Denzin, Disman, Wan, Frýba). Tuto situaci jsem se snažila předejít takovým způsobem, že aktérovi byly nejprve při interview kladeny obecné otázky (jako například „*Zkus mi povědět, co si představíš, když se řeknou hodnoty*“)²⁶ Aktér tak formuloval důležité hodnoty zpočátku sám. Později v dotazníku mu byla nabídnuta baterie hodnot, kterou respondent postupně zaznamenával do hodnotového gradientu.

3.5 Výzkumný soubor

Zkoumanými osobami v tomto výzkum jsou tanečníci Street dance v Olomouci, jenž navštěvují uzavřenou (nepřijímají nové členy, pouze výjimečně) taneční skupinu Aliaschca crew²⁷ nebo její podložku Olomouc city dancers (do této složky probíhají pravidelné konkurzy, takže se může stát členem za určitých podmínek každý zájemce). V Olomouci se vyskytují ještě další taneční skupiny (M-plus, SDG, Rytmus Olomouc, Lola's dance), které se zaměřují na některé styly Street dance, nicméně nejsou zahrnuty do analýzy, protože se nezaměřují na techniku freestyle, ale na taneční choreografie Street dance.

Výběr respondentů proběhl na základě pravidla, které jsem si stanovila. Sepsala jsem seznam tanečníků Aliaschca crew a podložky Olomouc city dancers a každého třetího tanečníka jsem kontaktovala. Podařilo se mi vyjednat pět rozhovorů, z toho se realizovaly čtyři. Jeden tanečník se na rozhovor nedostavil, byl ze skupiny vyhoštěn (z důvodu zanedbávání tréninků a neplacení kurzovního). Dohromady jsem oslovila deset respondentů, z toho pět rozhovor odmítlo. Mezi těmito pěti potenciálními respondenty se vyskytly odpovědi „...o co de, nechápu na co se mě budeš ptát.“ nebo „...já nechci, nerozumím tomu, jaký hodnoty myslíš.“, také „...raději ne, zeptej se Petra...“ (odkázal mě na konkrétní osobu), jeden z tanečníků si chránil své soukromí a odvětil „...mm..to je docela osobní ne?.. a co třeba Pavel...“ (opět mě odkázala na konkrétní osobu, které by mi mohla rozhovor zprostředkovat). Zajímalo mě, proč tanečníci takto reagovali a zhruba po měsíci jsem se jich zeptala, proč se mnou nechtěli hovořit a jaké k tomu měli důvody. Uváděli, že se jednalo o strach a stud

²⁶ Pokud respondent neporozuměl otázce, následovaly otázky typu: „Co je pro tebe v životě důležité?“ „Čemu dáváš přednost?“ apod.

²⁷ <http://www.aliaschcacrew.com/>

z toho, že nebudou vědět odpověď na danou otázku. Domnívají se, že je tazatel „zkouší“ a vyhodnocuje jejich vědomosti. Cítí se nekomfortně a raději se takového situaci vyhýbají. Reflektovala jsem tento fakt a při dalších rozhovorech a při představení projektu se snažila zdůraznit, že se nejedná o test vědomostní a že žádná odpověď není špatná, právě naopak, všechny odpovědi jsou správné.

Rozhovory jsem prováděla osobně v šatně tanečního sálu Finess Life TIMPO v Olomouci. Jelikož jsem členem skupiny Alyaschca crew, přístup do tanečního studia jsem měla zajištěn v podstatě kdykoliv. Při setkání s respondenty (se kterými jsem nebyla doposud seznámena) jsem nejprve uvedla své jméno, zmínila jsem se, že dokončuji studium sociologie a andragogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci. Dále pak, že píši diplomovou práci týkající se tanečníků Street dance a požádala je o rozhovor. Výstupem každé výzkumné interakce byly:

- 1) **Záznam z rozhovoru** - Rozhovory jsem prováděla v průběhu měsíce října a listopadu 2010, nahrávala jsem je (se souhlasem dotazovaného) na mobilní telefon a audio záznam později přepisovala. Realizovala jsem 4 rozhovory (struktura podle pohlaví: 2 ženy a 2 muži) s respondenty ve věkovém složení 17-23 let. Jednalo se o studentku gymnázia, studenta odborné střední školy (3letého učebního oboru s vyučením), studenta vysoké školy a studentku připravující se na státní závěrečnou zkoušku z cizího jazyka (dokončené střední odborné vzdělání). Délka rozhovoru individuálně variovala v intervalu od půl hodiny až jedné hodiny. Po skončení interview jsem vždy sepsala hlavní body rozhovoru, abych v případě ztráty dat (způsobené nefunkčností zvukového záznamu) mohla vycházet právě z těchto výpisků. (Creswell 2007)²⁸
- 2) **Dotazník s grafickými záznamy** - Po rozhovoru jsem respondentům předala dotazník s předem stanovenou baterií hodnot. Jednotlivé hodnoty měli respondenti umístit na hodnotový gradient, jenž umožní graficky zobrazit, které hodnoty jsou pro respondenta nejvýznamnější (jsou znázorněny v centru), které méně (umístěny mezi) a ty, jenž se nachází na periférii terče jsou podstatné nejméně.

²⁸ Zabezpečit si tak získaná data doporučuje J. W. Creswell.

- 3) **Záznam vlastního vidění výzkumné interakce badatele** - přímé pozorování jevů a interakcí (zaměřených zejména na gestiku, mimiku, hlasovou intonaci a bezprostřední okolí) jsem po skončení rozhovoru zaznamenala do deníku, zaujalo-li mě tedy cokoliv zajímavého a důležitého vzhledem k tématu výzkumu poznamenala jsem si to.

3.6 Analýza dat

Pro tuto práci bude použita analýza interview za pomoci otevřeného kódování podle Strausse a Corbinové. „Otevřené kódování je část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů“ (Strausse, Corbin 1999: 43). Prováděla jsem tedy kvalitativní analýzu, což znamená konceptualizaci a kategorizaci údajů z přepisů dat.

3.6.1 Kódování

Při vyhledávání otevřených kódů šlo o důležité a opakující se významy vyhledané ve výpovědích respondentů, které byly pro jednotlivé respondenty významné a které bylo možno přiřadit k jednomu společnému heslu. Výše uvedeným způsobem jsem vyhledala devět otevřených kódů, které se s různou intenzitou ve výpovědích opakovaly. Otevřené kódy jsou uvedeny s jejich stručnou charakteristikou s ukázkami rozhovorů vybraných respondentů. Jestliže byl kód, který jsem našla respondentem opakovaně zdůrazňován, byla intenzita kódu chápána jako silně uvědomovaná.

Kód A. Zdraví

První otevřeným kódem, který aktéři zmiňovali bylo zdraví.

„zdraví...myslim si, že když jsem zdravá, tak můžu bejt víc šťastná, třeba že, jakoby můžu dělat víc věcí, než když jsem nemocná jakože mě to jakoby neomezuje mě to...“

„...zdraví..to je jasny, to nemusim vysvětlovat..“

Kód B. Mezilidské vztahy

V tomto otevřeném kódu byly zařazeni dobří přátelé a kamarádi.

„...hmm..jsem nerada sama a mám ráda zábavu s lidma a ráda se bavim s lidma..“

„...mít dobrý chvíle s kamarádama a tak to je takový jakoby dobrý..“

„kamarádi, určitě..protože mi na nich záleží a..já nevím..je to taková opora..“

Kód C. Partner/ka

Dalším kódem, který byl v rozhovorech vysledován byla důležitost životního partnera/ky.

„..noo.. právěže poslední dobou se mi nedaří s holkama, tak..já nevím...mít partnerku na delší dobu..“

„..hm..třeba holka, že jo.. nějaká..myslím si, že když ji mám delší dobu, tak může jezdit třeba já nevím.. s našima společně na dovolenou..“

„A asi nechci bejt s těma dětma..ted' nechci děti..já si vůbec.. já si třeba nedovedu představit, že budu mít děti...ale třeba nechtěla bych žít sama..noo..“

Kód D. Rodina

Dalším otevřeným kódem je rodina. Byla vnímána respondenty jako jeden z nejdůležitějších faktorů v jejich životě. Někteří ji chápou jako zdroj obživy, jiní se domnívají, že v rodině probíhá intenzivní citový vztah.

„..rodina..protože k ní mám nějaký vztah a určitě a tak..“

„jako úzká rodina, rodiče..protože mě živí, že jo..“

„rodina..no třeba máma mě vychovala a mám úplně dobrou mámu..je to takový dobrý ..dobře mě vychovala..nebo mám dobrou ségru, že mě jakoby učeť jak se chovat mezi lidma a tak..“

Kód E. Finance

Peníze se zdají u tanečnicků jako důležitým motivačním faktorem. Intenzita je maximální, jestliže je role peněz zdůrazňována opakovaně.

„..peníze jsou pro mě důležitý v tom smyslu, třeba bez nich spoustu věcí nejde.. všechno stojí peníze..“

„..jakože musím se nějak začlenit do systému, rozumíš protože musíš vydělávat..a tak..“

Kód F. Vzdělání

Vzdělání je vnímáno aktéry jako důležité. Informace získané studiem jsou chápány jako předpoklad uplatnění v životě, získání zajímavých poznatků.

„...ve škole mě některý věci zajímají, tak že se tomu můžu naučit..chci poznávat...jakoby se podívat..ne vědět hodně informací, ale to co mě zajímá, tak...“

„ ...studuji proto, bych získal zaměstnání a měl z toho peníze... “

„...chodím do školy..to jsem už taky říkal..ale nebaví mě...ale nedostal jsem se na výšku..ted' jsem ve třetáku na instalatérovi..to je hrozný..fakt..co berou ve třetáku jsme brali v prváku..jako normálně..šílený..“

Kód G. Zaměstnání

Kóduje se, pokud je u aktéra zmíněna práce, zaměstnání. Je aktéry (muži) vnímáno jako zdroj obživy. Na druhou stranu ženy dávají přednost v práci seberealizaci a příjemnému kolektivu.

„Proto, abych získal zaměstnání a měl z toho peníze, ne pro zábavu..tak abych se uživil...to je důležitý asi pro každého.“

„...ale to je zas o těch penězích....co jinýho by mi mohla přinést práce..seberealizaci v práci asi nehledám..prostě..v dnešní době je prostě pěkný dělat to, co tě baví a přitom si tím vydělávat, ale v dnešní době to nějak moc možností není...“

„ Chtěla bych dělat v životě něco co mě baví. “

„Nějakou práci..tak hlavně je pro mě důležitý, samozřejmě aby mě bavila a měla bych tak nějak nějakou rozumnou částku, ze které by se dalo vyžít..a dobrej kolektiv..já třeba nemám ráda ty stresy, radši budu v pohodě prostě v klidu za menší peníze, ale budu v pohodě.“

Kód H. Seberealizace

V tomto otevřeném kódu bylo zařazeno, co respondent bavi, jaké jsou jeho zájmy.

Vyskytly se zde kategorie jako hudba, tanec, poezie a divadlo.

„No hudba je důležitá..většino poslouchám jakoby jakou mám náladu, ale třeba když si pak, když mám ne vyloženě blbou..ale takovou nic moc náladu..tak jakoby když si pustim něco veselýho, tak mi to rozveselí..začnu tancovat...“

„...právěže mám to tancování..jezdíme na akce..protože, když jsem nad tím přemýšlel..nevím co bych dělal, kdybych netancoval nebo neměl tento koníček..“

„...poezie..chodím každý rok třeba na slampoetry..no kulturní akce..divadlo asi určitě..“

„Přemýšlíš o hudbě a ted' na to zatančíš, co tě na to napadne prostě a spojiš to všechno dohromady..Mám to rád prostě, tancování, mám to rád...“

Kód I – Perspektivy

V tomto kódu je zařazeno, co chce aktér v budoucnu dělat. Intenzita závěru bylo hodnocena jako maximální, jestliže dotázaný rozlišuje, co chce. Je chápána jako střední, jestliže si uvědomuje střet zájmů osobních ambicí, má několik variant, čeho chce dosáhnout. Je slabá, jestliže se respondent nemůže rozhodnout.

„já nevím..jakoby užívat si života a mít dobrý chvíle s kamarádama, to je takový dobrý...taky bych chtěla dostudovat nějakou školu, ale nevím třeba jakou..no jakoby asi jo..ale něco, co mě baví jako by...jooo, chtěla bych dělat v životě něco, co mě baví..ale mám takovej problém, že nevím co.“ (1F3)

„Nedávno jsem řešil s máti...prej jaký mám cíle v životě a říkám, že nevím...ne já fakt nevím...já jsem nad tím fakt přemýšlel..právě že pořád přemýšlím nad tím, jestli je to práce nebo jestli je to zábava nebo jestli je to užívání toho života nebo co...nevím..“ (1I2)

„Tak já nevím..mít rodinu, děti a práci nějakou normální..někde kam budu chodit a kde nebudu nějak jakože degradované nebo něco takovýho, lidi mě budou brát...budou si mě vážit, za to co dělám a tak...taky bych chtěl cestovat..chtěl bych se podívat do Japonska, Kalifornie, Nový Zéland..ale to je zas o těch penězích..chtěl bych za přírodou a asi taky kulturou,..je tam já nevím klid...fakt...nehledám jakože přírodu já nevím, jako je to krásný chodit někde po kopcích a tak..je to krásný..já bych si nejradši sedl na ten kopec, zapálil si dýmku a díval se dolů.. (3I3)

3.6.2 Rozhovor č. 1 – Petra, ročník 1993, studentka třetího ročníku gymnázia

Při rozhovoru se jevila Petra přímočaře a vesele, odpovídala neplánovitě a ukvapeně. Nebyla si jistá, o čem má hovořit a na otázku „jaké jsou tvoje hodnoty, zkus mi povědět, co tě první napadne“ odpověděla: „Hmm..jakoby...prostě..mě teď mě napadá mrtě věci, ale připadá mi, že to není k věci.“ Překvapilo mě, že tápe, a nechala jsem ji chvíli přemýšlet, aby si ujasnila, zda ten pojem někdy slyšela. „...ja nevím..prostě.. tak..třebaa. hm.můžeš mi třeba říct nějaký příklad? jako...je to aji kamarádi? A tak?“ Z tohoto úryvku je zřejmé, že by respondentka ráda slyšela konkrétní příklad, abstraktní pojem neznala nebo si jej nedovedla propojit se svými znalostmi. Po upřesnění a podání konkrétní otázky „Co je pro tebe v životě důležité“ se rozpovídala. Nejdůležitější hodnotou, kterou Petra zmínila je zdraví „...myslím si, že když jsem zdravá, tak můžu bejt víc šťastná, třeba že, jakoby můžu dělat víc věcí, než když jsem nemocná jakože mě to jakoby..neomezuje mě to...“ Analýza výpovědi ukazuje, že respondentka ztotožňuje osobní štěstí současně se zdravím. Další hodnotu, kterou uvádí je rodina, jenž představuje matku a sestru. „...no

třeba máma mě vychovala a mám úplně dobrou mámu..je to takový dobrý ..dobře mě vychovala..nebo mám dobrou ségru, že mě jakoby učej jak se chovat mezi lidma a tak..“ Otce nezmiňuje, uvede však jakoby mimochodem, že je alkoholik a přistupuje k ní chladně až agresivně. Jsem překvapená jak dokáže otevřeně hovořit na tak citlivé téma. Tuto skutečnost zaznamenává i do grafické podoby prostřednictvím křivky života, kde zmiňuje a negativně hodnotí, současnou situaci. Cítí se stresována a vnímá napětí, které je vyvoláno výstupy opilého otce. V rozhovoru se také zmínila, že se jí zdá, že příliš často pláče i v situacích, kdy se jí při zpětném posouzení zdá, že to nebylo vhodné. Takovéto situace pak řeší tím, že si pustí hudbu a tančí. Na třetím místě pomyslného žebříčku se umístilo materiální zabezpečení. Domnívá se, že jsou v životě nezbytné. *„...třeba ke zdraví ti taky někdy pomůžou peníze..protože když jdeš prostě na nějaký vyšetření, tak to všechno stojí peníze..když potřebuješ nějaký léky, tak to taky stojí peníze...“* Na dalším místě se vyskytuje hodnota mezilidských vztahů. Přátelé, zejména však „dobří přátelé“,²⁹ čímž respondentka dává nepřímo najevo špatnou zkušenost, zklamání s přáteli, kamarády, které znala. *„...jsem nerada sama a mám ráda zábavu s lidma a ráda se bavim s lidma, jako né se všema, že jo..“*. Považuje za důležité *„mít dobrý chvíle s kamarádama a tak to je takový jakoby dobrý..“* K tématu přátel se při rozhovoru vrací častěji (4x), což může naznačovat jak výrazně jsou v jejím životě významní. Co se týká vzdělání, působí Pera ambiciózně, ráda získává nové informace, chce poznávat a váží si toho, že se může ve škole učit. Ráda by pokračovala ve studiu na vysoké škole. *„...ale nevim třeba jakou..no jakoby asi jo..ale něco co mě baví jako by..jooo, chtěla bych dělat v životě něco co mě baví..ale mám takovej problém, že nevim co..“* Petra si také stěžuje na přístup učitelů ve škole, kde studuje, jenž se vyznačuje prosazováním zejména svého předmětu a důraz na to, aby žáci byli ve všech disciplínách nejlepší. Domnívá se, že je nemožné, aby žáci vynikali ve všech předmětech. Na závěr uvádí, že nedílnou součástí jejího života je také hudba, jenž stimuluje její náladu, cítí se lépe, veseleji. Domnívá se, že je to tím, že ji rodiče vedli k poslechu hudby a hře na hudební nástroje. Další je tanec, prostřednictvím kterého vyjadřuje své pocity nebo vybijí své negativní emoce. *„...když jsem třeba smutná, tak na to na tréninku úplně zapomenu...“*

Zaměříme-li se na výstupy z hodnotového gradientu zjistíme, že korespondují z výstupy rozhovoru. Je zřejmé, že hodnoty, které Petra zaznamenala do grafu podle subjektivní důležitosti jsou velmi podobné, z části totožné. Je pochopitelné, že její výčet, co se do počtu vyjmenovaných hodnot odlišuje (v rozhovoru uvádí však zejména ty, které v gradientu označuje za nejvíce důležité).

3.6.3 Rozhovor č. 2 -Tomáš, ročník 1988, student VŠ

Rozhovor probíhal kratší časový úsek (cca 30 minut) Tomáš nebyl zpočátku příliš výřečný. Zdál se mi mírně nervózní. Byl překvapen tématem a také váhal nad odpovědí, co si představí pod pojmem hodnoty. „...*Já nevím..nevím...tak nějak obecně...no...*“ Naskytla se stejná situace jako u Petry a jelikož jsem cítila, že je to pro něj nepříjemné a nechtěla jsem dál prodlužovat útrapy, vysvětlila jsem, že se jedná o důležité fenomény, které formují jednání a chování člověka; něco, co je pro něj důležité. Rozpovídal se. Zmínil se, že nejdůležitější je pro něj rodina, jako důvod uvedl, protože ho materiálně zajišťuje. Na druhém místě uvedl přítelkyni, po které touží (v současnosti žádnou nemá). Vzdělání považuje za důležité jen v souvislosti se zaměstnáním, kde si vydělá peníze. Těší se na období, až bude finančně soběstačný. Říká, že ho škola baví, ale jen protože tuto oblast, ve které se vzdělává, studuje již delší období. Žije v zajetých kolejích, což mu vyhovuje a nechce to měnit. Na dalším stupni hodnotové hierarchie se umísťuje tanec. Považuje ho za „vyšší koníček“, spíše jej vnímá jako styl života. „*není to jenom o tom, že přijdeš na trénink a zatancuješ..a jdeš domů..je to všechno se vším...jsou to battly, hudba, stahuješ, co posloucháš, cestuješ prostě s lidma se kterýma trénuješ..*“ Znovu narážíme na téma přátel, ale pouze těch 'dobrých'. Pokračuje ve vyprávění „*...a takhle..jako ne se všema...s pár lidma jo..ale že by to bylo celá skupina.. že bych si říkal, že je to moje rodina..to je takové klišé..*“. Svěřuje se, že sice nemám moc kamarádů, skutečných přátel je málo, ale touto situací se netrápí. Na závěr se dotýkáme se zajímavého tématu, jeho cílů v životě. „*...Nedávno jsem řešil s máti..prej jaký mám cíle v životě a říkám, že nevím...ne já fakt nevím..já jsem nad tím fakt přemýšlel..právě že pořád přemýšlím nad tím, jestli je to práce nebo jestli je to zábava nebo jestli je to užívání toho života nebo co...nevím..*“

Podle mého soudu je Tomáš zaměřen především na materialistické hodnoty. Klade důraz na vzdělání, které však vnímá jako prostředek k získání zaměstnání s dobrým výdělkem. Sám uvádí, že nestuduje pro zábavu, ale proto, aby z toho měl peníze. Tímto tématem je protkán celý rozhovor. Zmiňuje, že v současnosti má nedostatek finančních prostředků k uspokojení svých potřeb. Zajímavé se zdá, že si to pravděpodobně sám neuvědomuje nebo si minimálně není jistý, neboť při rozhovoru, uvádí „já nevím..možná jsem materialista, možná ne..nevím..já jsem nad tím fakt přemýšlel..nevím..“.

Srovnáme-li výstupy z hodnotového gradientu s rozhovorem zjistíme, že se objevují mírné rozdíly. Na předních příčkách hodnotového gradientu uvádí zdraví, o kterém při rozhovoru nehovoří. Ostatní hodnoty uvedené v rozhovoru jsou více méně (rozdíl jednoho místa) v souladu s hodnoty uvedenými v hodnotovém gradientu. Můžeme si všimnout, že v rozhovoru zvýznamňuje respondent hodnoty, které v hodnotovém gradientu uvádí na předních příčkách.

3.6.4 Rozhovor č. 3 - Jirka, střední škola, 1987

Jirka působil při rozhovoru uvolněně. Zajímal se konkrétně o můj projekt, kolik tanečnicků oslovuji a k jakým závěrům jsem zatím došla. Zahájení rozhovoru probíhalo následujícím způsobem.

Tazatel: *Tak, v první části rozhovoru tě nechám hovořit samotného, mohl bys mi prosím povědět jaké jsou tvé hodnoty?*

Jirka: *Já nevím a máš připravený nějaký otázky?*

Tazatel: *Nene, je to na tobě..nebudu klást žádné otázky.. jen budu naslouchat.*

Jirka: *A kolik to má bodů? Nebo já nevím..jak to má být dlouhý?*

Tazatel: *Na tom nezáleží..*

Jirka: *Tý jo..Fakt? Hmm..no..tak já nevím..já bych chtěl asi spíš ty otázky..*

Tazatel: *Tak jednou z otázek je, co si představíš, když se řeknou hodnoty?*

Jirka: *No..já tak úplně nevím, co si pod tím mám představit..mohla bys to trochu vysvětlit?*

Na první příčce umístil Jirka rodinu. Pozitivní vztah pociťuje především k matce, které chodívá pomáhat na tržnici. Zmínil také, že by rád dosáhl uspokojivého místa ve společnosti, podle jeho slov „*aby se mohl začlenit do systému*“. Informace, které získá ve vzdělání chápe jako předpoklad pro uplatnění na pracovním trhu. Studuje proto, aby získal práci, ve které vydělá peníze. Říká, že seberealizaci v práci nehledá. Sice by rád pracoval v oblasti, která ho baví a současně vydělávat peníze, ale domnívá se, že on takovou možnost nemá. „*Seberealizaci v práci asi nehledám..prostě.. v dnešní době je prostě pěkný dělat to, co tě baví a přitom si tím vydělávat, ale v dnešní době to nějak moc možností není.*“ Přátelé a kamarádi v jeho životě hrají také velkou roli, vnímá je jako oporu při těžkých chvílích, které zažívá. Další důležitým aspektem je partnerka, která mu v současné době chybí, rád by se jí svěřoval a měl jak říká „jistotu“. Chtěl by navázat dlouhodobý vztah, se kterým nemá příliš velké zkušenosti. Doposud partnerky často střídal. Další hodnotou, kterou zmiňuje je tanec, který vnímá jako relaxaci, prostřednictvím které může utéci před svými problémy. „*Fakt mi to dává něco prostě..je to určitě prostě způsob, jak ze sebe dostaneš ze sebe takový to, přemýšlíš nad svými problémama, že se máš učit, něco udělat špatně.. ..a teďka když tančíš..vypneš..a teď prostě přemýšlíš o hudbě a teď na to zatančíš, co tě na to napadne prostě a spojíš to všechno dohromady. Mám to rád prostě, tancování, mám to rád...*“

U Jirky jsem si všimla nejasnosti v jeho výkladu, co se týká vzdělání „*... chodím do školy..to jsem už taky říkal..ale nebaví mě...ale nedostal jsem se na výšku..ted' jsem ve třetáku na instalatérovi..to je hrozný...fakt...co berou ve třetáku jsme brali v prváku..jako normálně..šílený..ted' to chci zkusit dál..jsou tam právěže TSP testy, japonštinu s kulturní antropologií, taky filmové vědy mě zaujaly ted'ka..*“ Podmínka přijetí na vysokou školu je ukončené střední (odborné) vzdělání a jelikož uvádí, že je ve třetím ročníku, obor instalatér, tak ho maturitní zkouška teprve čeká. Druhá možnost je ta, že ukončil středoškolské vzdělání a jelikož se nedostal na vysokou školu, tak si chtěl vystudovat obor ve kterém předpokládá uplatnění (instalatér). Nicméně v grafu, kde respondenti hodnotí životní situace uvádí, že v roce 2010 odmaturoval, tzn. pokud by šel studovat po ukončené střední škole obor instalatér, tak by se měl nacházet v ročníku prvním. Na tuto

skutečnost jsem se však již nemohla doptat, neboť odešel ze skupiny (na popud vedoucích).

Zvýznamněné hodnoty uvedené v rozhovoru a hodnotovém gradientu spolu korespondují. Setkáváme se opět s tím, že respondent uvádí v rozhovoru právě ty hodnoty, které v gradientu zakresluje na předních místech.

3.6.5 Rozhovor č. 4 - Klára, ročník 1991, SŠ, v současnosti navštěvuje jazykové kurzy

Klára ze začátku rozhovoru působila nedůvěřivě, nechtěla příliš rozvíjet svoje myšlenky. Po pár minutách se uvolnila a rozpovídala se. Ačkoliv si také nebyla jistá, jako jediná dokázala zformulovat, co si představí pod svými hodnotami. *„Já nevím, myslíš životní hodnoty? Tak to bych řekla rodina, zdraví, peníze a tak, ne?“* Mezi nejdůležitější hodnoty, které zmínila patří rodina. Členové jsou nejbližší osoby, kterým velmi důvěřuje a váží si jich. Jako další uvádí zdraví a finance. Práci vnímá jako prostředek seberealizace, dala by přednost raději dobrému kolektivu a zaměstnání bez stresových faktorů. Další hodnotu, na kterou klade důraz jsou mezilidské vztahy. *„Opravdových kamarádů“* je sice málo, ale jsou velmi důležití, v jejich přítomnosti se může uvolnit a jak říká *„vypnout“*. V celém rozhovoru zmiňovala mnohokrát hodnotu tance, který ji pomáhá v situacích, kdy se cítí špatně, uleví se jí a má lepší pocit. Vyslovila přání, že by se ráda v budoucnu stala lektorkou a chtěla by se tanci věnovat profesionálně. Nicméně domnívá se, že je těžké se v této oblasti uživit. Proto když začne hovořit o svých plánech je nerozhodná. *„To je právě hrozně těžký..je toho hodně..bud' bych příští rok šla na vysokou..ale nechci jít na vysokou..jako nejsem moc studijní typ – a taky abych zároveň mohla chodit na brigádu a pracovat...Kdybych právě nešla na tu vysokou, tak bych mohla na půl roku jet do Anglie jako au pair a tam bych mohla tak jako tancovat..Nejvíc bych chtěla prostě tancovat..mám tu vidinu“* Na závěr rozhovoru uvedla, že ačkoliv v současnosti partnera nemá, je to ni důležitý v tom smyslu, že se bude mít o koho opřít v nelehkých chvílích. Představuje si ho jako spolehlivého a tolerantního muže, kterému může bezmezně důvěřovat. Další hodnoty již respondentku nenapadaly, tak jsem se přesunuli k vyplnění dotazníku. Hodnoty, které uvádí v rozhovoru do hodnotového gradientu zakresluje do centra terče.

3.6.6 Shrnutí

Respondenti, které jsem oslovila se snáze vyjadřovali v konkrétních pojmech, které nepřekračují jedinečnou osobní zkušenost. Jejich výklad hodnotových hierarchií působil spíše nahodile a neutříděně. Objevil se problém s porozuměním významu slova hodnota/y, resp. hierarchie hodnot. Jakoby doposud nepřemýšleli o svém hodnotovém systému, popř. hodnotových orientacích. Domnívám se, že prostřednictvím rozhovoru se naučily zcela nové významy (hodnoty, hodnotová hierarchie) a obohatili si tak svou slovní zásobu, která charakterizuje kulturní úroveň životního prostředí. Tuto skutečnost demonstrují v tabulce 1.

Tabulka 1 Úryvky z rozhovorů na téma hodnot, popř. cílů

		Záznamy z rozhovoru
<p>Respondenti, se kterými proběhl rozhovor</p> <p>Zkus mi povědět vše, cos i představíš, když se řeknou hodnoty.</p>	<p>Petra</p> <p>ročník</p> <p>1994</p>	<p><i>„Hmm..jakoby...prostě..mě teď mě napadá mrtě věci, ale připadá mi, že to není k věci.“</i></p> <p><i>„...nevím prostě jestli to jsou hodnoty..třeba jako každéj má hodnoty, to jo, ale nejsem se jistá.“</i></p> <p><i>„...já nevím..prostě..tak.. třeba hm..je to aji kamarádi? A tak?“</i></p> <p><i>„Taky mě napadá, třeba ve škole mě některý věci zajímají, tak že se tomu můžu naučit...hm..ale to asi není hodnota.“</i></p>
	<p>Tomáš</p> <p>ročník</p> <p>1988</p>	<p><i>„...Já nevím.. nevím...tak nějak obecně ...no...“</i></p>
	<p>Jirka</p> <p>Ročník</p> <p>1987</p>	<p><i>No...já tak úplně nevím, co si pod tím mám představit..mohla bys to trochu vysvětlit?</i></p>
	<p>Klára</p> <p>Rok. nar.</p> <p>1991</p>	<p><i>„Já nevím, myslíš životní hodnoty? Tak to bych řekla rodina, zdraví, peníze a tak, ne?“</i></p>
	<p>Simona</p> <p>Rok. nar.</p> <p>1989</p>	<p><i>„...o co de, nechápu na co se mě budeš ptát...“</i></p>
<p>Odmítlí rozhovor</p> <p>Mohl/a bys prosím se mnou provést rozhovor na téma, které se bude týkat hodnotových</p>	<p>Vladka</p> <p>ročník</p> <p>1991</p>	<p><i>„...já nechci, nerozumím tomu, jaký hodnoty myslíš..“</i></p>

Po vysvětlení, že hodnoty můžeme chápat jako to, co je pro ně důležité a pomáhají mu se orientovat v běžném světě a určovat činnosti v něm, začali respondenti hovořit o svých individuálních hodnotách. Sociální reprezentace hodnotových hierarchií vygenerované z rozhovoru zahrnují tyto kategorie:

1. **rodina**
 2. **vzdělání**
 3. **seberealizace**
 4. **finance**
 5. **zaměstnání**
 6. **mezilidské vztahy**
 7. **partner**
- zdraví** (zmínili ale pouze ženy)

Respondenti zvýznamňovali své vlastní individuálně formulované hodnoty, které jsou pro ně v současnosti důležité, které si dokáží uvědomit a verbalizovat je. Ve výzkumném souboru nedošlo k zásadním změnám oproti hodnotovým hierarchiím populace. Všichni oslovení respondenti na předních místech zmiňují zájem o rodinu, zaměstnání, nejbližší okolí, tj. přátelé a známé, partnera. Hodnota zdraví byla uváděna pouze u oslovených žen. Přestože muži vyplnili jako nejdůležitější hodnotu zdraví u hodnotového gradientu, při rozhovoru ji neuváděli. Zajímavé zjištěním bylo, že seberealizace, vytvářet něco nového, aktivně tvořit, stojí na předních příčkách hierarchie.

Zaměříme-li se na plány do budoucna u tanečníků street dance můžeme si všimnout, že nemají pevně rozhodnuté cíle, buď váhají nad několika variantami nebo vůbec netuší jakým směrem se bude jejich život ubírat. V rozhovorech se objevuje touha: po pestrém životě, možnosti cestovat a „užívat si života“, rodinném životu s dětmi a „normální“ prací, studiu na vysoké škole (obor si však ještě ne zvolila). Dále pak jeden z respondentů váhá, zda se zaměřit na pracovní kariéru, zábavu nebo „užívání života“. Popsané charakteristiky odpovídají období adolescence (15 až 20-22), kdy si člověk pozvolna utřídí hodnotový systém, ještě však nemá do budoucna přesně formulované realistické plány. (Říčan 2006) Rozsáhlé dotazníkové šetření ve věkové skupině 15-21 let provedla v roce 1994 agentura Faktum. Zjistila, že mezi nejbližšími životními cíli mladých lidí v České republice dominovaly přání dosáhnout vzdělání a najít si dobrou práci, u čtvrtiny souboru se objevilo přání založit rodinu a mít děti. Asi desetina dotázaných uvedla přání mít hodně peněz, dostat se na vysokou školu a mít vlastní byt. (Macek 2003)

Tanec jako jednu z hodnot, pro kterou jsem vytvořila kategorii „seberealizace“, oslovení respondenti vnímají dvěma způsoby, které se nutně nevylučují. První z nich naznačuje, že při tanci aktéři utíkají z každodenních problémů a stresových situací (alkoholismus otce, problémy ve škole, apod.), kdy jak říkají sami respondenti „vypnou“ a nechávají se unášet rytmem hudby. Tanec je vnímán tedy jako nástroj k relaxaci, vyjádření emocí, ať už pozitivních či negativních. Druhým způsobem, který můžeme označit jako styl života, který naznačuje, že se aktér věnuje tanci nejenom na trénincích, ale i ve svém volném čase. Mohli bychom říci, že tanečníci jsou takto označováni jako subkultura, která je specifická tím, že svůj volný čas věnuje stahování (popřípadě mixováním hudby), cestováním se svou crew, která se věnuje také tanci na různorodé battly, workshopy, apod. Nicméně o subkulturu jako takovou se nejedná, protože se nevymezuje vůči majoritní společnosti a neneguje její normy a příslušníci nedefinují svoji identitu v opozici ke společnosti. (Výrost, Slaměník 2008) Konstatování tanečníků jak vnímají tanec ve svém životě můžeme shlédnout v tabulce 2.

Tabulka 2 Konstatování vnímání tance ve svém životě

Vnímání tance v životě respondenta	
RELAXACE, VYJÁDŘENÍ EMOCÍ	STYL ŽIVOTA
<p>„...já si myslím, že tancování je umění a že se tím jakoby můžu vyjádřit, to je takový, jako že.. jako že jo..ale ani ne tak jakoby na tréninku..ale jako tam tancuju, abych se vybila..když jsem třeba smutná, tak na to na tréninku úplně zapomenou..takže akorát mě tady vadí, že tady v česku všichni chtějí být nejlepší..jakoby..mě to baví..nebo prostě jsem jako ráda, že někde třeba uspěju nebo tak a to, ale přijde mi to spíš jako obohacení...“</p> <p>„Fakt mi to dává něco prostě..je to určitě prostě způsob jak ze sebe dostaneš ze sebe takovýto přemýšlíš nad svými problémama, že se máš učit..bla bla..a tedka když tančíš..vypneš..a ted prostě přemýšlíš o hudbě a ted' na to zatančíš, co tě na to napadne prostě a spojíš to všechno dohromady..Mám to rád prostě, tancování, mám to rád“</p> <p>„Tancování...v tom smyslu, když se nějak hrozně cítím špatně, tak si zatančím a uleví se mi..to není jako žádná póza..nebo takhle..jak to říká každéj..mě to tak naplňuje..je to dobrej pocit..všechno je v pohodě..máš písničku, jen se v ní houpeš..není to jen radost.“</p>	<p>„...protože, když jsem nad tím přemýšlel..nevím co bych dělal, kdybych netancoval nebo neměl tento koníček..to vlastně není koníček, to je takovej vyšší koníček..je to styl života..není to jen, že přijdeš na trénink a zatancuješ..a jedeš domů, je to všechno se vším..jsou to ty akce, hudba, stahuješ, co posloucháš, mixuješ, cestuješ prostě s lidma se kterýma trénuješ..a takhle..“</p>

3.6.7 Analýza grafických záznamů

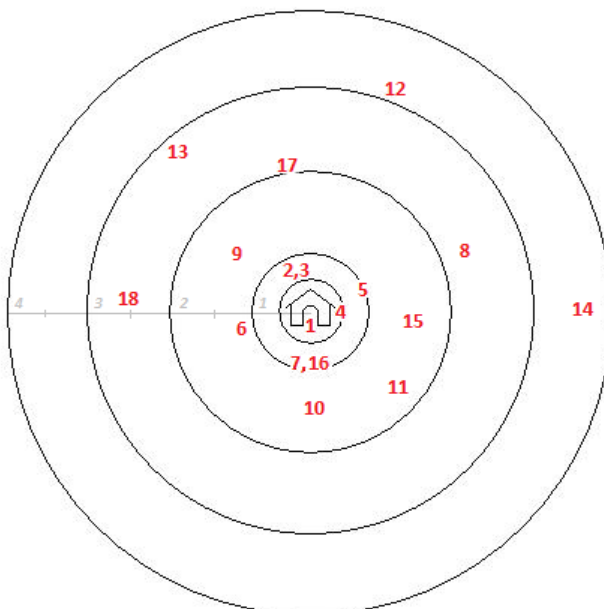
Druhou technikou, kterou jsem ve výzkumu použila bylo grafické zaznamenávání respondentem předem stanovených hodnot do hodnotového gradientu (terč). Při rozboru hodnotového gradientu jsem si utvořila na terči číselnou škálu, 0 až 5, pomocí které byla měřena intenzita příslušné položky. Měřicí stupnici je třeba chápat tak, že čím menší je dosažené průměrné skóre konkrétní položky, tím je pro aktéry odpovídající hodnota

důležitější. Orientační přehled pořadí baterie zjišťující hodnotové hierarchie tanečnicků pak můžeme shlédnout v tabulce 3 a grafu 1.

Tabulka 3: Hodnoty podle důležitosti pro dotázané

Pozice	Hodnoty podle důležitosti pro dotázané	Skóre důležitosti
1.	Stabilní a (relativně) dobré zdraví	0,2
2.	Spokojený partnerský vztah	0,5
3.	Dobří přátelé	0,7
3.	Mít okolo sebe spokojené lidi (členy rodiny, přátelé)	0,7
4.	Pocit bezpečí ve svém domově	0,9
4.	Úspěch nebo radost z práce pro sebe (včetně volnočasových aktivit)	0,9
5.	Příjemný život v dostatku (uspokojivý životní standard)	1
6.	Dobré zaměstnání	1,2
7.	Úspěch nebo radost z práce pro nejbližší okolí	1,4
8.	Vzdělávat se prostřednictvím získávání nejrůznějších informací/dovedností	1,5
9.	Dostatek peněz	1,6
10.	Pracovat pro druhé ve smyslu pro společnost (členství v klubech, organizacích)	1,7
11.	Pocit bezpečí mimo domov	2,1
12.	Vlastní majetek	2,3
13.	Zajímat se o sociální problémy	2,5
14.	Zajímat se o politiku	2,8
15.	Žít duchovně orientovaným životem, duchovní rozvoj (nalezení smyslu života)	3,2
16.	Žít nábožensky orientovaným životem (např. v církvi)	3,6

Graf 1. Hodnotový gradient

1. stabilní a (relativně) dobré zdraví (0,2)
4. spokojený partnerský vztah/dobré manželství (0,5)
3. mít okolo sebe spokojené lidi (děti, členy rodiny, přátelé, více generační soužití, apod.) (0,7)
2. dobří přátelé (0,7)
7. úspěch nebo radost z práce pro sebe (včetně volnočasových aktivit) (0,9)
16. pocit bezpečí ve svém domově (0,9)
5. příjemný život v dostatku (uspokojivý životní standard) (1)
6. dobré zaměstnání (1,2)
9. radost nebo úspěch z práce pro nejbližší okolí (1,4)
10. vzdělávat se, vychovávat sebe prostřednictvím získávání nejrůznějších informací/dovedností (1,5)
15. dostatek peněz (1,6)
11. pracovat pro druhé ve smyslu pro společnost (členství v klubech, organizacích) (1,7)
17. pocit bezpečí mimo domov (2,1)
8. vlastní majetek (2,3)
18. zajímat se o sociální problémy (2,5)
13. zajímat se o politiku, např. úspěch v politické práci (2,8)
12. žít duchovně orientovaným životem, duchovní rozvoj (3,2)
14. žít náboženským životem (v církvi apod.) (3,6)

Hodnotové hierarchie oslovených tanečníků Street dance jsou orientovány tradičním způsobem, na prvním místě je zájem o vlastní zdraví. Kromě toho pak respondenti kladou důraz na spokojený partnerský vztah, dobré přátelé a na přítomnost spokojených lidí okolo sebe (rodina, přátelé). Také na úspěch a radost z práce/volnočasových aktivit jak pro sebe tak pro nejbližší okolí. Příjemný život v dostatku, jenž představuje uspokojivý životní standard a dobré zaměstnání tanečníci považují ve svém životě také za významné.

Vzdělání prostřednictvím získávání nejrůznějších informací nebo dovedností je umístěno spíše ve střední části hierarchie. Hodnoty zaměřující se na „duchovně orientovaný život“, který zahrnuje akceptování náboženství, nalezení smyslu života, se jeví jako nejméně důležité. Také zájem o politické dění ve státě se umisťuje na nejnižších pozicích hodnotové hierarchie oslovených tanečnicků Street dance.

3.7 Shrnutí výsledků a diskuze

V této kapitole bych ráda shrnula výsledky cílů, které vyplynuly z mého výzkumu. Jsem si vědoma toho, že vzorek je omezený a nelze zobecňovat na celou populaci tanečnicků Street dance. Nicméně otevírají se témata, které jsou inspirací pro další výzkumy. Zajímavé se jeví zjištění, že oslovení respondenti mají problémy s uchopením pojmu hodnoty. V rozhovorech se objevovaly výroky, které znázorním v tabulce 5.

Tabulka 5 Konstatování respondentů, co si představí pod pojmem hodnoty.

<p><i>„Hmm..jakoby...prostě..mě teď mě napadá mrtě věci, ale připadá mi, že to není k věci.“</i></p> <p><i>„...nevím prostě jestli to jsou hodnoty..třeba jako každej má hodnoty, to jo, ale nejsem se jistá.“</i></p> <p><i>„...já nevím..prostě..tak.. třeba hm..je to aji kamarádi? A tak?“</i></p> <p><i>„Taky mě napadá, třeba ve škole mě některý věci zajímají, tak že se tomu můžu naučit...hm..ale to asi není hodnota.“</i></p> <p><i>„...Já nevím.. nevím...tak nějak obecně ...no...“</i></p> <p><i>No...já tak uplně nevím, co si pod tím mám představit..mohla bys to trochu vysvětlit?</i></p> <p><i>„Já nevím, myslíš životní hodnoty? Tak to bych řekla rodina, zdraví, peníze a tak, ne?“</i></p>

Význam slova respondenti nedokázali uchopit. Proto jsem tázala odlišným druhem otázek: „Co je pro tebe v životě důležité?“ „Čemu dáváš přednost?“, apod.. Na základě

výpovědí, které respondenti poskytli a rozmístění hodnot na gradientu jsem sestavila hodnotové hierarchie, které uvádím níže.

Dalším zjištěním, co je pro zkoumané tanečnický příznačné je, že nemají upřesněné stanovisko k životu a neuměli formulovat, co je jejich cílem, popř. váhají nad naplnění cílů neslučitelných. Jejich konstatování uvádím v tabulce 6.

Tabulka 6 Perspektivy tanečnicků Street dance

„Nedávno jsem řešil s máti...prej jaký mám cíle v životě a říkám, že nevím...ne já fakt nevím...já jsem nad tím fakt přemýšlel..právě že pořád přemýšlím nad tím, jestli je to práce nebo jestli je to zábava nebo jestli je to užívání toho života nebo co...nevím.“ (student VŠ)

„já nevím..jakoby užívat si života a mít dobrou chvíli s kamarádama, to je takový dobrý...taky bych chtěla dostudovat nějakou školu, ale nevím třeba jakou..no jakoby asi jo..ale něco, co mě baví jako by...jooo, chtěla bych dělat v životě něco, co mě baví..ale mám takovej problém, že nevím co.“ (studentka gymnázia)

„Tak já nevím..mít rodinu, děti a práci nějakou normální..někde kam budu chodit a kde nebudu nějak jakože degradovanej nebo něco takovýho, lidi mě budou brát...budou si mě vážit, za to co dělám a tak...taky bych chtěl cestovat..chtěl bych se podívat do Japonska, Kalifornie, Nový Zéland..ale to je zas o těch penězích..chtěl bych za přírodou a asi taky kulturou,..je tam já nevím klid...fakt...nehledám jakože přírodu já nevím, jako je to krásný chodit někde po kopcích a tak..je to krásný..já bych si nejradši sedl na ten kopec, zapálil si dýmku a díval se dolů. (student 3letého učebního oboru s vyučením)

„To je právě hrozně těžký..je toho hodně..bud' bych příští rok šla na vysokou..ale nechci jít na vysokou..jako nejsem moc studijní typ – a taky abych zároveň mohla chodit na brigádu a pracovat...Kdybych právě nešla na tu vysokou, tak bych mohla na půl roku jet do Anglie jako au pair a tam bych mohla tak jako tancovat..Nejvíce bych chtěla prostě tancovat..mám tu vidinu“ (studentka připravující se na státní závěrečnou zkoušku z cizího jazyka-dokončené střední odborné vzdělání).

Pozoruhodné se mi zdá nalezení vztahu mezi tancem a terapií, kdy tanec je vnímán respondenty jako nástroj k překovávání překážek. Lidé tak mohou zapomenout na nesnadné životní podmínky, se kterými se v běžném životě setkávají (např. úmrtí blízké osoby, neúspěch ve škole, rodinné problémy, apod.) Tanec z tohoto pohledu můžeme vnímat jako terapeutický prostředek, jenž umožní člověku, aby akceptoval a bezpečným způsobem zvládal napětí v těle, úzkosti, stres nebo potlačenou energii. Vytváření pohybu v improvizaci má v sobě tedy jistý terapeutický účinek.

Je nám známo, že v průběhu studia dochází k určitým změnám v hodnotové orientaci týkající se aktuálních osobních hodnot a životních očekávání v souvislosti se změnami životní situace, proto zkoumané hodnoty považujeme vzhledem k věku respondentů za dočasné. Hodnoty, které tanečníci zvýznamňovali (po vysvětlení tazatele, že hodnoty jsou to, co považují v životě za nejdůležitější; to, co formuje jejich cíle a činnost v běžném životě), jsem na základě vážení pojmů sestavila do následující hierarchie. Respondenti především poukazují na touhu:

- po stabilní rodině, o kterou se mohou v těžkých chvílích opřít;
- po vzdělání a poznacích;
- aktivně tvořit (tanec);
- vykonávat dobře placené zaměstnání;
- nebýt sám, mít přátele, partnera;
- po pestrém životě, možnosti cestovat a „užívat si života“.

Je patrné, že respondenti upřednostňují hodnoty zaměřující se na spokojené interpersonální vztahy, ať už se týkají rodiny, přátel či partnera. Objevuje se tendence nevěřit všem lidem. Charakteristické je, že rádi aktivně tvoří a vyjadřují emoce prostřednictvím tance, poezie, hry na hudební nástroj. Nesetkala jsem se s názorem, že by pohrdali učením, přestože si myslí, že škola je pro život nepřipraví. Respondentům záleží především na získání dobrého povolání, resp. dobře placeného,³⁰ nespolehají příliš na to, že jim práce přinese velké uspokojení a bude je bavit.³¹ Neláká je účast na moci a netouží vybudovat kariéru a získat slávu.

Přičemž srovnáme-li hodnoty, které respondenti specifikovali v rozhovoru s baterií hodnot, které dokreslovali do hodnotového gradientu, můžeme si povšimnout, že tanečníci v rozhovoru uvádí zejména ty hodnoty, které v gradientu označují za nejvíce důležité. Z hodnotového gradientu můžeme zjistit, že hodnota „duchovně orientovaného života“, specifikovaná jako akceptování náboženství a nalezení smyslu života se jeví jako

³⁰ Na zvýšení finančních požadavků má vliv situace, z níž vychází aspirace na další zvýšení.

³¹ Výjimkou je jedna respondentka, která by ráda v životě dělala, co ji zajímá a baví.

nejméně důležitá. Také zájem o politické dění ve státě se umisťuje na nejnižších stupních hierarchie, což je v souladu s tím, co se uvádí v odborných studiích, že se mladí (věkové rozmezí 18-29) málo zajímají o politiku, méně často ji sledují a připisují ji ve svém životě menší důležitost. (např. Červenka 2010, Rabušic, Hamanová 2009) Podíváme-li se výsledky šetření „Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008“, docházíme k podobnému výsledku. V současné době je ve společnosti České republiky na prvním místě „rodina“, na druhém místě se objevuje hodnota „přátelé a známí“, pak „volný čas“, obecně vyjadřující preference spojené s hédonismem a mimopracovní orientací, až na čtvrtém místě „práce“ a za ní s velkým odstupem „politika“ a „náboženství“. (Rabušic, Hamanová 2009) Nicméně jsem si vědoma skutečnosti, že srovnávání výzkumů, které mají odlišné koncepty je velmi komplikované.

4 Závěr

Hodnoty se obecně jeví v životě jako něco podstatného, co je nutné pro existenci člověka, skupiny, společenství, kultury a civilizace. Určují naše chování a jednání, jsou hybateli dění kolem, jsou poměrně důležité v určování směru ubírání světa, na který má lidstvo zásadní vliv. Dalo by se tedy říci, že ovlivňují vše, na co přímo či nepřímo člověk působí. Není tedy správné se domnívat, že to, co si současní mladí lidé myslí, co cítí a čemu věří, nemá žádný vliv na společnost jako celek.

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla zaměřit na sociální reprezentace hodnotových hierarchií Street dancers. Jak sám název práce napovídá, výzkum je zastřešen S. Moscoviciho teorií sociálních reprezentací. Snaží se zachytit svět hodnot tanečnicků Street dance a zjistit jejich současný stav. K tomuto záměru byla použita integrovaná výzkumná strategie, za použití technik nestrukturovaného rozhovoru a grafického záznamu. Podotýkám, že výzkum byl orientován výzkumnými cíli, ne hypotézami. Jsem si vědoma toho, že s rozsahem malé sondy i vybraných indikátorů nelze dělat dalekosáhlé závěry. Výsledná zjištění je možno charakterizovat následovně. Sociální reprezentace hodnotových hierarchií u tanečnicků Street dance nemohla být uchopena bez předchozího vysvětlení, že hodnoty jsou to, co je pro člověka významné a důležité. Po objasnění terminologie respondenti poukazují zejména na touhu po stabilní rodině, o kterou se mohou opřít; po vzdělání; aktivní umělecké tvorbě; vykonávat dobře placené zaměstnání; nebýt sám, mít přátele, partnera; po pestrém životě, možnosti cestovat a užívat si života. Naopak nejvíce zájem o duchovně orientovaný život, politické dění ve státě a sociální problémy. Mezi další zjištění patří to, že tanečníci nebyli schopni formulovat svoje cíle a plány do budoucna nebo se rozhodovali nad cíli navzájem se vylučujícími. Zjištěná absence (či nerozhodnost) cílů však zřejmě souvisí s životním dotvářením a dozráváním osobnosti. Na druhou stranu se jeví pozitivní, že aktéři vnímají tanec jako nástroj k vyrovnání se s nezáviděhodnými podmínkami, ze kterých není útěku (domácí násilí, alkoholismus, nedostatek finančních prostředků, apod.) Tanec z tohoto pohledu můžeme vnímat jako terapeutický prostředek, jenž pomůže bezpečným způsobem zvládat napětí v těle, eliminovat úzkost nebo stres.

5 Anotace

Příjmení a jméno autora:	Alice Spáčilová
Název katedry a fakulty:	Katedra sociologie a andragogiky, Filosofická fakulta
Název diplomové práce:	Sociální reprezentace hodnotových hierarchií „Street dancers“
Vedoucí diplomové práce:	PhDr. Helena Kubátová, Ph.D.
Počet znaků:	109 980
Počet příloh:	1
Počet titulu použité literatury:	79
Klíčová slova:	sociální reprezentace, hodnotová hierarchie, Street dancers, integrovaný výzkum.

Cílem této diplomové práce je identifikovat sociální reprezentace hodnotových hierarchií Street dancers. Teorie sociálních reprezentací, ze které tato práce vychází, studuje sdílené představy o relevantních sociálních objektech, jinými slovy zdomácnělé způsoby myšlení a jednání určitých skupin lidí. Mezi dílčí cíle pak patří odhalení plánů v životě tanečníků a nalezení subjektivního pojetí vnímání tance. Tyto údaje autorka zjišťovala v rámci empirického šetření realizovaného v Olomouci na přelomu roku 2010-2011. Pro vyřešení úlohy byl použit integrovaný výzkumný přístup s použitím technik interview a grafických záznamů. Získané údaje byly následně zpracovány kvalitativními postupy. Speciální důraz byl kladen na reflexivitu výzkumníka.

6 Prameny a použitá literatura

ABRIC, J. C. 1993. „Central system, peripheral system: Their functions and roles in the dynamics of social representations.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, 2 (2), 75-78.

ABRIC, J. C. 1996. „Specific processes of social representations.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, 5 (1), 77-80.

BENEDICTOVÁ, R. 1999. Kulturní vzorce. Praha: Argo. ISBN 80-7203-212-7

BERGER, P. I., LUCKMANN, 1999. Sociální konstrukce reality, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-85959-46-1.

BERGMANN, M. M. 1998. „Social representations as the mother of all behavioral predispositions? The relations between social representations, attitudes, and values.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, 7 (1-2), 77-83.

BOSÁKOVÁ, E., FRÝBA, M. 1994. Psychologická propedeutika. Olomouc: Vydavatelství UP. ISBN 80-7067-373-7.

BROŽÍK, V. 1969. Hodnoty, normy a projekty světa, Bratislava: Epoque. 1969. ISBN 75-095-69.

CAKIRPALOGLU, P. 2009. Psychologie hodnot, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2295-4.

ČAČKA, O. 1997. Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-85765-70-5.

ČERVENKA, J. 2010a. Angažovanost Čechů ve veřejném životě - únor 2010. Tisková zpráva CVVM SOU AV ČR. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

CRESWELL, J. W. 2007. Qualitative Inquiry and Research Design. London: Sage. ISBN 978-1-4129-1606-6.

- DĚDEČEK, A. 2009. Poruchy výživy ve street dance. Diplomová práce, MU FSpS, Brno, Česká republika.
- DISMAN, M. 2000. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Nakladatelství Karolinum, ISBN 80-246-0139-7.
- DOBROVOLSKÁ, D., DUPLINSKÝ, J. 1981. Hodnotová orientace vysokoškolačka z hlediska současné koncepce hodnot. Praha: SPN.
- FIEDLER, M. 2003. Hip Hop Forever, Olomouc: nakladatelství HANEX. ISBN 80-85783-41-X.
- FRÝBA, M. 2003 Umění žít šťastně: Buddhova Abhidhamma v praxi meditace a zvládání života. Praha: Argo. ISBN 80-7203-484-7.
- FRÝBA, M. 1995. „Czech social scientists' representations of the phenomenon „social representations“.“ *Papers on social representations – Textes sur les représentations sociale*, 4 (2), 1-210.
- GIDDENS, A. 1999. Sociologie. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.
- HENDL, J. 2008. Kvalitativní výzkum, Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HIRT, T., JAKOUBEK, M. 2004. Romové: kulturologické etudy. Plzeň: Čeněk. ISBN 80-86473-83-X.
- HOLÝ, L. 2001. Malý český člověk a velký český národ. Praha: SLON. ISBN 80-85850-97-4.
- HOMOLA, M. 1972. Motivace lidského chování, Praha: SPN.
- HÜBSCHMANNOVÁ, M. 1999. Několik poznámek k hodnotám Romů. In Romové v České republice (1945-1998). Praha: Socioklub. s. 16-66.
- HYTYCH, R. 2010. Sociální reprezentace smrti v České republice a na Srí Lance. Disertační práce. MU FSS, Brno. Česká republika.

- KOČÁROVÁ, R. 2010. Hodnotové orientace příslušníků taneční subkultury. Bakalářské práce, MU FSS, Brno, Česká republika.
- KUBŮ, P., ŠKAŘUPOVÁ, K., & CSÉMY, L. 2006. Tanec a drogy 2000 a 2003. Výsledky dotazníkové studie s příznivci elektronické taneční hudby v České republice. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 80-86734-77-3.
- LOUČKOVÁ, I. 2010. Integrovaný přístup v sociálně vědním výzkumu, Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN. 978-80-86429-79-3.
- LOUČKOVÁ, I. 2002. Neustrannost jako základní dovednost badatele. In HODOVSKÝ, I., DOPITA, M. Etika a sociální deviace. Olomouc: Nakl. Olomouc. s. 223-229, ISBN 80-7182-049-0.
- LOUČKOVÁ, I. 2002. Kvalita vědeckého vědění v sociálních oborech. In ZNEBEJÁNEK, F. (ed.) Sociologica. AUPO filosofické fakulty. Olomouc: Univerzita Palackého. str. 73-94.
- LOUČKOVÁ, I. 2001. „Směrem k integrovaným strategiím nejen ve výzkumu v sociální práci.“ *Sociologický časopis*. roč. 37, č. 3.
- MARKOVÁ, I. 2007. Dialogičnost a sociální reprezentace: Dynamika mysli. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1542-6.
- MACEK, P. 2003. Adolescence, Praha: Portál. ISBN 80-7178-747-7.
- MINAŘÍK, J., & PÁLENÍČEK T. 2003. MDMA a jiné drogy „technoscény“. In K. Kalina a kol., Drogy a drogové závislosti – mezioborový přístup 1 (pp. 200-204). Praha: Úřad vlády České republiky.
- NEŠPOR, Z. R. 2002. Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty. Praha: Sociologický ústav AV.
- NEUBAUER, Z. 1942. Hodnoty a hodnocení, Praha: Nakladatel Václav Petr.
- NOVÁK, P. 2009. Teorie sociálních reprezentací. *E-psychologie*. 3(1), 22-29.

- PANTLÍKOVÁ-MALÍKOVÁ E. 2008. Hodnotová orientace romských rodin. Diplomová práce. UP FF, Olomouc, Česká republika.
- PETRUSEK, M. VODÁKOVÁ A., MAŘÍKOVÁ H. 1996. Velký sociologický slovník, Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-164-1.
- PLICHTOVÁ, J. 1998. „Sociálne reprezentácie: Teória, výskum, výzva.“ *Československá psychologie: Časopis pro psychologickou teorii a praxi*. 6, 503–520.
- PRUDKÝ, L. a kol. 2009. Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky. Praha: Academia. ISBN 987-80-200-1751-2.
- PLICHTOVÁ, J. 2002. Metódy sociálnej psychológie zblízka. Kvalitatívne a kvantitatívne skúmanie sociálnych reprezentácií. Bratislava: MÉDIA.
- RABUŠIC, L, HAMANOVÁ, J. 2009. Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008. Brno: Masarykova Univerzita. ISBN 978-80-2104-952-9.
- ŘÍČAN, P. 2001. Cesta životem: vývojová psychologie, Praha: Protál. ISBN 80-7367-124-7.
- SILVERMAN, D. 2005 Ako robiť kvalitatívny výskum. Bratislava: Ikar, a. s.. ISBN 80-551-0904-4.
- SMOLÍK, J. 2010. Subkultury mládeže-úvedení do problematiky, Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2907-7.
- STRAUSS, A. CORBINOVÁ, J. 1999. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert. ISBN 80-85834-60-X.
- SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E. 2001. Základy sociologického výzkumu. Praha: Management Press. ISBN 80-7261-038-4.

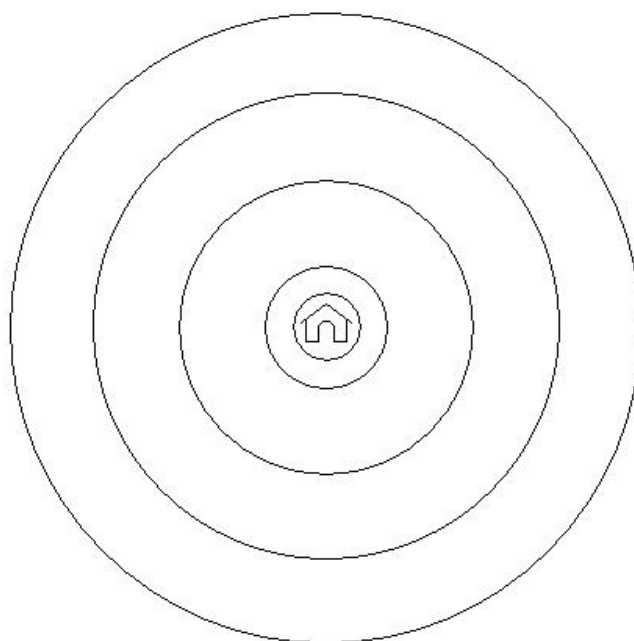
- TEMELOVÁ, J., SÝKORA, L. 2005. Segregace: definice, příčiny, důsledky, řešení. In SÝKORA L., TEMELOVÁ J. Prevence prostorové segregace. Praha: Univerzita Karlova, Ministerstvo pro místní rozvoj.
- VELEHRADSKÝ, A. a kol. 1978. Hodnocení a hodnoty v činnosti člověka, Praha: Nakladatelství svoboda. ISBN 25-129-78.
- VLÁČIL, J. 1997. „K pojetí hodnot v psychologii a sociologii.“ *Československá psychologie*, č. 1, str. 72-85.
- VRTĚLOVÁ, V. 2010. Street dance – systém hodnocení. Bakalářská práce, MU FSS, Brno, Česká republika.
- WATKINS, S. C. 2005. Hip hop matters: politics, pop culture, and the struggle for the soul of a movement. Boston: Beacon Press. ISBN 0-8070-0986-5.
- WEBER, M., 1998. Sociologie náboženství. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-240-3.

7 Přílohy

Příloha 1 - Dotazník

Ahoj,

umísti prosím sepsané hodnoty (můžeš přidat i jiné než uvedené) do nakresleného terče podle jejich důležitosti na příslušné stupínky „kruhy“. Do středu, kde je nakreslen domeček zaznamenej hodnoty pro tebe nejvíce důležité a na okraji nejméně důležité. V každém kruhu může být hodnot více, jsou-li stejně významné.

1. stabilní a (relativně) dobré zdraví
2. dobří přátelé
3. mít okolo sebe spokojené lidi (děti, členy rodiny, přátelé, apod.)
4. spokojený partnerský vztah
5. příjemný život v dostatku (uspokojivý životní standard)
6. dobré zaměstnání
7. úspěch nebo radost z práce pro sebe (včetně volnočasových aktivit)
8. vlastní majetek

9. radost nebo úspěch z práce pro nejbližší okolí informací/dovedností
11. pracovat pro druhé ve smyslu pro společnost (členství v klubech, organizacích)
12. žít duchovně orientovaným životem, duchovní rozvoj (nalezení smyslu života)
13. zajímat se o politiku, např. úspěch v politické práci
14. žít náboženským životem (v církvi apod.)
15. dostatek peněz
16. pocit bezpečí ve svém domově
17. pocit bezpečí mimo domov
18. zajímat se o sociální problémy

Děkuji. Pěkný zbytek dne přeje Alice Spáčilová.